

Ametiühisusline kuukiri

Ilmub 1 kord kuus.

Toimetuse aadress: Tallinn, Lembitu nr. 4, krt. 4. — Talitus S. Brokumägi 4.

Nr. 15/16 (48/49)

Oktoober—Nowember 1926.

IV aastakäik

Palkade „förgendamine“ wabrikantide ja walitsuse kokkuleppe alusel.

Kokkulepe ise on tööliste seijuforda mitmeti halwendanud, rääkimata sellest, et sedagi palgaalamäär, mis kokkuleppes ette nähtud suurem oja ettevõtjaid makssta ei taha. On rida juhtumisi, kus ettevõtjad on osanud jeda kokkulepet isegi tööliste palkade wähendamiseks ära kasutada. Täielikku ülewaadet selle „kokkuleppe“ tagajärgedest on praegu weel raske anda, kuid, et see palgaalamäär töölisi ei rahulda ja rahuldada ei wõi on täiesti kindel. Töölised peawad endise wiisadusega jatkama oma palganõudmist. Sa selleks tuleb ajuda kindlalt organisiseerimistöole. Minult ühenduses on jõud ja ainult tugew töölise ametiühitus suudab sundida ettevõtjaid töistele järelandmistele.

Selle palgaalamäär, „kokkuleppe“ kohta esitajid töölisanemad märgukirja riigivanemale ja töö-hoolekande ministrile, kus walitsuse tähepanu „kokkuleppe“ puuduste peale juhitakse. Märgukiri kolab järgmiselt:

29. septembril 1925 aastal esitajid Tallinna wabrikute ja tehaste töölise wanemad töölise ilksmeelsel otjusel Teile, härra Riigivanem märgukirja, milles töölise raskest majanduslikku seijuforda kirjeldati ja paluti töölise palgaid elatisalamäärade wastawalt tõsta. Märgukirja esitamise on juba üle aasta möödas, töölise õigustatud nõudmised pole rahuldamisest leidnud, waid palgad piisawad endiselt 1921 aastal maksmapandud palgatariffide piirides, kuna elukallidus on wähepeal suuresti tõusnud.

Milgaw jügis teeb töölisele töist muret. Niisked ja külmad ilmad ähwardawad töölise perekondis haigeksjäämise ja suremise arwu tõsta, sest alatoitlusest tingitud werewaeuse ja nõrkuse tõttu ei juuda nii noored kui wanad haigustele wastu panna.

Wabariigi Walitsuse ja wabrikantide wahel

jõlmitud „Tööstusettewõtete töölise töötasu förgendamise kawa (kokkulepe wabrikantidega)“, milline hakkab makssta 1. oktoobrist j. a., töölise raskest majanduslikku seijuforda juba liig madalate palgaalamäärade normide tõttu ei paranda. Palgaalamäärade asjus piisib wane mate üldkoosolek endisel seijufokal, milline ühes põhjendustega h-ra Riigivanemale ennem forduwalt esitatud.

Samuti ei pea töölised wastumõtawaks: 1) et palgaalamäärade teostamisel riiklööstusele isefugune ja muu tööstusele teistfugune palgaalamäär tehtud, mis palgaalamäärade läbiwiimist raskestab ja töölise seas õigustatud kibedust tekitab, sest jüüa ning riituda tahawad kõik töölised ühtemoodu, 2) et palgaalamäärade wäljaarwamisest loetakse palgaks preemiad, lisatajused ning natuuras antawad joodustused: Preemiad ja lisatajused ei käi oma iseloomu järele palgaalamäärade hulka, sest neid antakse töölise eripingutuste eest ning eripõhjustel. Natuuras antawaid joodustusi palgana anda on aga wäljamaal seadusega keelatud. Seda palgamaaksmiswiiti nimetatakse „truffiusteemiks“ wõi higitwäljapressimisüsteemiks. Ning need joodustused jääwad eralepingu alusele ja ei puutu palgalepingusse. Samadel põhjustel peaks need joodustused ka meil palgaalamäärade wäljaarwamisest täiesti kõrwale jätama; 3) et palgaalamäärade alt wälja jätakse töölised, kes üle 60 aasta wanad, sest just wanemad mehed on wilunud ja head oskustöölised; 4) et palgaalamäärade alt wälja jätakse mustatöölised ja oskustöölised, kes oma erialal teatud aega töötanud ei ole. Palgaalamäärade wõib ainult sel korral palkasid reguleeriw tähendus olla, kui ükski täiskaswanud normaalne tööline wähem saada ei tohi, kui palgaalam-

määras ette nähtud. Kui aga mustatöölised ja koguni teatav liit oskustöölisi palgaalamäärade alt välja jäetakse, võib see palgamäär ettevõtjate poolt koguni töölise palgade vähendamiseks äratarvitatud saada, millega töölised kuidagi nõus olla ei saa; 5) palgaalamäär ei tohi mitte 25 päeva palga keskmise olla, vaid peab iga ühiku päeva palga kohta maksma. Ühelgi päeval ei tohi tööline vähem alamäärast saada, sest vastasel korral jätab see wabrikandile wabad käed ka vähemaid palgafid töölisele maksta. Palga alamäärade kokkulepe peaks ka ette nägema kategooriad ja grupid, mis palga alamääraga ühtlasi maksma hakkasid. Peale

jelle peaks jes kawas üldist nõuet fordama, et ületunnitööd keelatud on ja juhtumisel, kus ületunni- ning öötöö hädavajalik, et sel korral need tööd 50% kallimad on harilikul ajal tehtud tööst. Samuti, et puhkepäewadel ja pühadel tehtud töö on 100% kallim harilikul ajal tehtud tööst.

Gettoodust väljaminees paluvad Tallinna wabrikute ja tehaste töölise wanemad Leid, härra Riigivanem, abinõusid leida, et töölise palgaoluksid parandada vastavalt töölise wanemate poolt esitatud alamääradele ja et palga alamäärade teostamisel eelpool toodud tingimused täitmist leiaksid.

Tööliswanemad nõuawad suuremat järelwalwet töökaitse- seaduste täitmise järele.

Tallinna tööliswanemate üldkoosolekutel on nii suurel määral kaebusi töökaitse seaduste rikkumise kohta, et tööliswanemad end kohustatud tundsid töö-hoolekandeministri tähelepanu mõnele neist asjaoludest juhtida. Seisukord on töölisele wäljakannatamatuks muutunud, mis wanemad alljärgnewa märgukirja töö-hoolekandeministrile esitasid:

Kuigi töö-hoolekandeministeeriumile alluwad töökaitse komisjarid kohustatud on selle järele walwama, et töökaitse seadusi täidetaks, on töökaitse seaduste rikkumine wabrikute, tehaste ja töökodade juhatajate ning direktorite poolt üldiseks nähtuseks saanud. Kui wanemad tehaste juhatajate tähelepanu juhiwad neile seadusewastastele nähtustele, siis ähwardatakse wanemaid töölt lahti lasta ja tehakse koguni halwaks panewaid märkusi Wabariigi Walitsuse kohta.

Näitena mõis ette tuua pagaritööstuses ühe w a h e t u s e g a töötamisel öö töö, mis üldiseks nähtuseks on saanud. Raudtee Tallinna peatehastes ei töuse talwel soojus üle 4 kraadi, kuna ta seaduse järele ei tohi olla alla 10 kraadi. Nähtused Silwa töökojast, kus naiti aastate wiisi peetakse nädalatöölisena ja raudteel elektro-montööre päewatöölisena, kuna seadus ette näeb, et üle 6 nädala sama töölisi ajatöölisena pidada ei saa.

Sama laadi on hiljutine juhtumine Johanson'i paberiwabrikus. Tehase direktor saatis osa töölisi, ilma seaduses ettenähtud tähtajal etteütlemata, poole päewa aegu koju teatades, et maksab tasu ka ainult poole päewa

eest. Sarnane teguwis on seadusewastane, sest seaduse järele on töölisel õigus tasu saada terve päewa eest. Kui töölise wanem tehase juhatusse juurde läks asja selgitama, nõudis see, et wanem need töölised tema juurde tooks, kes poole päewapalgaga rahul ei ole. Sarnane nõudmine on täiesti seadusewastane, sest „Cesti Wutise Walitsuse määruse 22. jaan. 1919 a. wabrikute ja tehaste töölise organisatsioon ja wanemate nõukogu põhjuskirja üle“ järele („Riigi Teataja“ 1919 a. nr. 6 § 28 punkt a) w a l w a b w a n e m a t e nõ u k o g u „töölise palgamise ja lahtilaskmise tingimiste järele, et seal juures seadust... ei rikutaks“, pealegi ei julge praeguse tööpuuduse ajal töölised lahtilaskmise kartusel tehase juhatusse isiklikult kaebusi esitada. Kui aga töölised wanema kutsumise peale direktori juure ilmuda ei julgenud, hakkas direktor wanemat ähwardama ja lubas teda töölt lahti lasta, kui ta weel julgeb ilmuda töölise huwide kaitseks „mida töölised ise ei toetawat“. Kui wanem tähendada julges, et kõik elanikud Cesti Wabariigi seadustele peawad alluma, hakkas direktor kärkima ja teatas, et ta neid seadusi paremini tundwat kui Wabariigi Walitsus ja töö-hoolekandeministeerium.

Sarnased awalbused ja hoolimatus seaduste täitmise wastu, ning alatine töökaitse seaduste rikkumine wabrikute juhatusete poolt mõjub demoraliseeriwalt tööliskonna peale ja on tunnistuseks, et töökaitse komisjarid mitte täie tahtmisega oma kohuseid ei täida. Eriti

töökaitse komisjaridel peaks olema ja on küllalt võimalusi neid rikkumisi ära märkida ja wabrikute ja töökodade juhatajaid wastutusele wõtta. Paljude töökaitse seaduste rikkumiste awalikustegemiseks oleks tarwis isiklikult aeg-ajalt töö ajal töökodadesse ja tehastesse ilmuda, peale selle saadetakse wabrikute juhataste poolt palga aruanded tööhoolekandeministeeriumi ja on ministeeriumil oma määruse järele, mis awaldatud „Riigi

Teatajas“ nr. 23 1919 a. punkt 6. järele, öigus nõuda teateid harilikust töötegemise korrast ja tööaja jaotamisest kui ka korrwalekalduumistest jne.

Sellepärast palub Tallinna wabrikute ja tehaste tööliste wanemate üldkoosolek Teid, härra minister korraldust teha, et töökaitse komisjarid oma kohustusi hoolsamini täidaks, ning et ettetoodud juhtumised selgitataks, ja seaduserikkujad karistatud saaksid.

Riigiametnikkude koosseisude wähenemise puhul.

Nastate festel on räägitud ametnikkude arwu rohkuse üle ja nõutud riigi asutustes tööde ümberkorraldamist, mille järeldusel wõiks koosseise wähenendada ning seega ametnikkude palkajid tõsta, ühtlasi palkade üldkulud wähendades. Kuid wiimase ajani ei ole ükski walitus selle küsimuse juurde praktiliselt asunud. Ükski walitus ei ole seni küsimust tõesti ka üld rahwahuwide seisukohast lahendada katjunud. Kõige wähem wõib seda küll ütelda praeguse asunikudest-põllumeestekogude walitjuse kohta, kes oma esimaadleja Lontmanni kaudu seda küsimust lahendada asus, sealjuures iseennast üütuse wiigilehe taha peita püüdes. Kas on praegusel walitusel mingit uut töökorralduskawa riigiasutuste kohta, mis võimaldab ja õigustab ametnikkude arwu kärpimist teatawats jaanud määral? Ei! Sarnasest kawast ei ole keegi midagi kuulnud. Mis on siis sarnase kärpimise otsekohane järeldus? — Ei muud kui see, et riigiasutuste töö-lontama hakkab, et ta oma ülesandeid enam korralikult täita ei suuda. Et rahwal lõppude lõpuks ikkagi „kärpimise“ tagajärjed kaudselt kanda tulewad kas suurenenud kuritarwituste, tagant järele wõetawate üle aja- ja lija- ning ajutiste tööjõudude tasude arwel.

Kuid ka sel korral, kui walitus uue, läbi kaalutud töökawa oleks riigiasutustes maksma pannud, mis õigustaks ametnikkude arwu wähendamist, oleks pidanud walitus eeltöid tegema, et wabanemat tööjõudu mujal rahwamaajanduslikult kasulikult ära kasutada. Maksud tööpuudust silmas pidades, ei saa ometi walitus suurt osa ametnikke uulitsale wõtata, lisaks määratule arwule töötä inimestele ja neid siis täiesti oma enda hoolde jätta. Saawad siis need ametnikud, praegusest tööst

wabanedes, produktiivsemateks rahwa liigeteks? Kaswab rahwa üldsissetulek, paraneb rahwa üldine seisukord sellest, kui neid töötä uulitsale heidetakse. Just ümberpöördukt, ka see wäike korraldaw, kultuurne tegewus läheb üldisusele kaduma, mis wabastatawad ametnikud seni tegid, nad saawad ebaproduktiivseteks rahwa liigeteks, keda ühel wõi teisel kujul rahwa üldkogul nii ehk teisiti ülewalpida tuleb. Suur osa neist, ilma teenistujeta, ilma siisetulekuta jäetud, seotud oma otstarbetu olemasoluga, wõimatu leida wäljapääsu, wajub seltskonna põhikihitidesse ja saab seltskonnale ristiks ja uueks koormaks.

Need töötä ametnikud wõiwad rahwale kallimaks minna kui nad siis maksawad, kui nad oma wähetarwilikku ühiskondlist tööd teemad.

Ruskiil maal ei arstita wäheproduktiivset ühiskondlist tööd tööpuuduse suurendamisega. Selle paratamatu tagajärg oleks, et walitus oleks sunnitud tööpuuduse all kannatajatele weel ebaproduktiivsemaid töid korraldama, kui see töö oli, millest sama walitus neid hiljuti wabastas.

Tahab walitus oma koosseisu koku tõmmata, siis peab ta töötä jäänud ametnikkudele ja töölistele otsima ja leidma uut produktiivsemat tööd. Seft ainult töötaw ühiskonna liige on rahwale tarwilik ja tõstab rahwa jõukust. Koosseisude wähendamine tööpuuduse suurendamisega tõstab ja suurendab aga ainult kehweima rahwa wiletsust — see tee on pimeada walitjuse tee, kes ei näe, et ta järgmine samm kuristikku wiib. Lontmann on aga sarnase pimeada poliitika kohane tööriist, sest tol herral puudub iga arusaamine ühiskondliku elu tarwidustest ja hädadest.

Ametiühingute kongressi kokkufutsumise komisjon

palub kõiki ametiühingute juhatusi linnades kui ka maal, mis registreeritud, kuid ka neid, mis registreerimisel alles, teatada komisjoni oma aadressid ja lähemad andmed tegemise kestvuse, liikmete arvu ja kõige muu üle, mis ühinguks puutub.

Seated tulewad saata: Tallinn, Wiru tän. 16, l. 2, Ametiühingute kongressi kokkufutsumise komisjoni nimele.

Seega on kaua oodatud riigiasutuste töölühendustamisele ja koosseisude koondamisele ajudes, meie valitsus jälle kord näidanud, et tema kildfonna valitsus on, valitsus, kes ei suuda isegi rahwa üldhuvide seisukohale ajuda, rääkimata tööliste ja teenijate erikaitset, mis igal maal peale meie Eesti waba-

riigi tunnustamist on leidnud. See valitsus näib olevat õndsas usus, et pimedalt kirwega wehtides ühiskondliku pahefid arstida võib ja ei näi aimawatki, et tema otstarbetu ja mõtetu tegemus ainult üldist häda ja wiletjust suurendab.

—a.

Tööpuudus.

Tööpuudus oma wiletustega on jälle käes. Tallinnas ja Tartus on tööbörsejedes sajanend tööta inimesed, kes ei soowi ei armuandi, ei kinki, waid ainult tööd. Tallinnas on ligi 1300 inimest tööbörseis registreeritud, umbes kahe-kordsest on neid registreerimata ja Tartu borseis on ka üle 1000 registreeritud. Eriti raskesti seisukorras on lasterikkamad perekonnad, lapsed lastega ja üksikud wanemad naised.

Kõik need inimesed nõuawad tööd, ainult tööd. Kuid tööd ei ole.

Igal pool on walitsused abinõusid otsinud tööpuudusest tingitud hädade ja wiletuste pehendamiseks. Isegi wana tagurline Saksa riigikantsler Bismarck wäitas, et töölistel on õigus nõuda, et walitsus talle tööd leiaks.

Meie walitsus aga seletas wiimse ajani — tööpuudust ei ole. Need targad härrad peitsid pea liitwa siise nagu kurikuulus jaanalind ja ei tahtnud näha ei kuulda asjaolusid, mis paratamatult tööpuudusest avalduma pidid. Selle tagajärg on, et walitjust tabas tööpuudus täiesti ettevalmistamata. Inimesed nälgivad ja külmalivad, lapsed nõrkewad ja ei suuda kooli enam minna, aga tööde korraldamisega ei saada hakkama.

Geftkätt ei ole walitsus tööde korraldamiseks rahagi nõutanud. See raha nõutamine riigikogult on ka üsna keeruliseks tehtud. Töö-hoolekande ministereerium ei korralda enam töid ja ei nõuta raha, waid jeda peawad tegema teedening kaubandus- ja tööstusministereeriumid.

Miks jeda? Mift jellepärast, et need ministereeriumid hädalistest kaugemal on ja jellepärast krediididega waga ei ruttu. Tõeliselt ongi nii. Tööpuuduse wastu mõitlemise komisjon leidis juba kuu aega tagasi, et hädaabi-töödega tuleks alguft teha ja lubas teedeministereeriumil 200 naist tööle panna, aga senini ei ole teedeministereerium omale raha nõutanud. Wiivitamise põhjus on waga kaaluw! Üks teedeministereeriumi kõrgem ametnik, härra Jürgenson, on wäljamaal! Was nälgivad tööta tööliste perekonnad seni edasi! Derwes ministereeriumis, kus tuhanded ametnikud ja teenijad, ei leidu ühtegi, kes jöandaks hakata tööpuuduse wastu mõitlemise komisjoni otsust täitma! Kõik ootawad Jürgensoni!

Töö-hoolekande ministereerium nägi wiimaks isegi, et oodata enam ei wõi ja saatis 400.000 mk. teedeministereeriumi. Kuid on see wiis siis kõige otstarbekohasem tööpuuduse wastu mõitlemiseks.

Ja kodusäsitöö, mis kaubandus-tööstusministereeriumi arwates kõik hädad pidi lahendamata, ka see küsimus on täiesti selgitamise järgus. Ei ole weel mingisuguseid andmeid, kuidas neid töid teha, kas nad tööwaewa üldse tafulwad ja kellele neid töid pärast müüa.

Walitsus on jälle kord näitanud, et ta töotawate hulkade hädadest ja wiletustest ei hooli ja siis alles pool wastutahmift end liigutama hakkab, kui häda juba nii suur, et ta inimesed waltitsale karjuma ajab.

Märgufiri Cesti töörahwa seisukorraft.

Toimetus avaldab selles numbris märgufirja, mis neil päivil Rahwuswahelise Töötoimkonna direktorile saadeti. Kiri on sms. M. Martna poolt kottupeatud ja mitmel puhul kättamas ringlõnnas ette kantud. Ettekandmiste puhul awaldati soov, et märgufiri ka Cestis awaldataks, millisele soovile „Ametiühenduslise Kuukirja“ toimetus sellega wastu tuleb.

Märgufiri on eesti keeles ainult mõne lause pikem, kuna mõni mõte ka teiste sõnadega väljendatud on, asjalikult on ta algkirjaga ühtlane.

Cesti töörahwa äärmiselt wilets seisuford sunnib meid, selle märgufirja allakirjutajaid, väga austatud herra direktor, teie poole pöörama ja sel teel Rahwuswahelise Tööorganisatsiooni juhatus, Rahwuswahelise töötoimkonna ning Rahwuswaheliste töökonwertside tähelepanu meie olude peale juhtima ja Teid paluma, et Teie heatahtliliselt nende olude parandamiseks kõike teha püüaksite, mis Teil iganes võimalik teha on.

Meie oleme weendunud, et ka meie maa walitjused töörahwa käekäigu parandamise suunas nende sihtide järele tegutsema kohustatud olid ja on, mis Berfailles rahulepingu sõlmimise ja Rahwasteliidu ellukutsumise juures töötawate rahwasihtide seisukorra parandamise mõttes eesmärgiks wõeti ja mis Rahwuswahelise tööorganisatsiooni põhimääruses järgmiselt ära märgiti:

„Rahwasteliit seab maailma rahu kindlustamise oma sihtiks, kuid teades, et see ainult sõtsiaalsete õigluse alusel püsida wõib.

„Sotsiaalsete õiglused on aga praegu väga puudulikult teostatud: suured rahwahulgad kannatawad puudust, neil on wiletus waraks, sest et nad ülekohtustel tingimustel tööd peawad tegema. See on suure, üleüldise rahulolematuse põhjus, mis ka maailma rahule hädaohtuks on ja mis rahwaste wahel sõbraliku meeleolu tekkimist takistab. Sellepärast on töötingimuste parandamine mõõdapäasemata nõudmine. Nimelt tuleb tööpäewa ehk töönädala pikkus seaduslikult kindlaks määrata, ja sellest üleastumist mitte lubada. Sellega käskides tuleb tööturgu paremini forraldada, tööpuuduse wastu tuleb mõjuwaid abinõusid otsida ja tööpalka tuleb nõnda tõsta, et inimlik elu kindlustatud oleks. Tööliisi tuleb tawaliste ning amet-haiguste ja tööõnnetuste

wastu finnitada, laste, alaealiste ning naistööliste kaitse tuleb seni järele latemas ulatuses läbi wiia; wanadele ning tööwõimetutele tuleb abiandmist nõnda forraldada, et nemad puudust kannatada ei tarwitaks; wõõrside wäljarännanud tööliste huwisid tuleb ka seal kaitsta; ühinenemise ehk koalitsiooni wabaduse tunnustamine tuleb teoks teha; tehnilise ning elukutsehariduse saamist tuleb forgenbada ja kõik muu, mis siin märgitud asjadega ühtlaadi, tuleb laialiste rahwasihtide huwides teoks teha.“

Nagu teada, kutsuti Rahwasteliit ning selle kõrwal Rahwuswaheline Tööorganisatsioon muude kõrgete sihtide saawutamise kõrwal eriti selleks ellu, et neid ilusaid sihte töölise huwides kätte saada. Sga Rahwasteliidu liige-riik wõttis mainitud kohustused oma tööliste suhtes enese peale ning pidi neid erilise hoolega taotlema hakkama.

Meie ei wõi kahjuks mitte ütelda, nagu oleksid Cesti Wabariigi Walitjused sest ajast peale töötawate rahwahulkade elujärje parandamiseks iseäraliselt hoolt kandma hakanud! Otsse wastupidi peame meie rõhutama, et needki wähesed püüded nüüd raugenud on, mis meie riikliku iseseiswuse eesimistel aastatel selles suunas näha olid, ja mis lootust äratasid, et sest ajast peale laiade rahwahulkade õigustatud ootustele wastutullakse ja nende olukorra tõsisemale parandamisele asutakse. Kahjuks ei läinud need lootused täide, waid ähwardawad koguni põrmuks langeda. Tööliste käekäik ei ole peale rahu mitte tõuswal liinil paranenud, waid eesimetele parandamiskatsetele järgnes kiirelt seisak, tagasilangemine, nõnda et tööliste seisuford praegusel ajal weel halwem on, kui enne maailma sõda.

Kahetsedes näeme meie, et meie walitjused mitte küllast head tahtmist ei ole nende kõrgete aadete ja sihtide poole sammumiseks ja et meil mitte kõike ei tehta, mis töötawa rahwa käekäigu parandamiseks teha oleks. Meie näeme koguni seda, et selles suunas

wäga palju tegemata jäetakse ja et koguni nende kõrgete aadete wastases juunas käed külge pannakse.

Mainitud asjaolud teewad töötawa rahwa seisukorra nõnda rängaks, et meie endid kohustatud tunneme, sel teel seisukorra peale tähelepanu juhtida. Võhjuduseks toome pikast, meile walusalt tuntud tõsiasjade reast ainult niisugusti juhtumisti ette, mis teiste seas kaugemale wälja paistawad.

Tööaja lühendamine.

1917. a. rewolutsiooni tõttu pääsis 8-tunniline tööpäew ka Cestis maksuusele, kuid jäi ilma seadusliku kindlustusega. Saksa okupatsiooni wõim kaotas 8-tunnilise tööpäewa jälle-ära. Aga kohe peale okupatsiooniwõimu lahkumist kuulutas Ajutine Walitsus 27. nov. 1918. a. muuseas: 8-tunniline tööpäew hakkab tööstuses ja kaubanduses jälle maksma. — Ka see kord korraldati asja ainult töö-ministri ettekirjutustega ja määrustega, kuna tööaja seadus pärastiseks edasi liikati. Selle tõttu walitseb nüüd aga korralagedus. Kuna seadus trahwimäärustega puudub, ei takista 8-tunnilise tööpäewa rikkumist mingi asi. Töökaitse ametnikud püüawad ministeeriumi ettekirjutuste waral teha, mis iganes võimalik. Aga et neil kindel seaduse tugi puudub, ei ulata töökaitse ametnikkude wõim kuigi kaugesele, kuna nad pealegi näewad, et neil walituse, ega tööministri poolt sedagi tuge oiaaks ei saa, mis neil võimalik anda oleks. Küll ei ole wanad weneaegsed töökaitse seadused weel kustumunud, aga nendegi tarwitamine ei ole igakord võimalik, sest tol ajal ju 8-tunnilist tööpäewa ei olnud. Kuna pealegi ülemalt poolt selgest mõista lastakse, et waljuse tarwitamine töösturite wastu soowitaw ei ole. Töösturitel on seaduseta olek meelepärane ja riigiwõimul ei näi sugugi tahtmist olewat, neid tülitada...

Wabariigi Walitsus pani Riigikogule küll, nagu kord ja kohus, Washingtoni tööaja kokkuleppe wastuwõtmiseks ette. See kokkulepe, nagu teada, peab 8-tunnilise tööpäewa ehk 48-tunnilise töönädala rahwuswahelises ulatuses maksma panema, nagu Rahwuswaheline Töökonwerents juba 1919. a. Washingtonis otsustas. Aga Cesti walitsus sõlmis ettepanekule nii raske tingimised külge, et õigusega ütelda wõib: enne kui see rahwuswaheline seadus Cestis

maksuusele pääseb, peab ta kogu Euroopas juba teoks tehtud olema!... Walitsus paneb küll ette, Riigikogu wõtku Washingtoni konwentsioon wastu, aga maksma hakkab ta Cestis alles siis, kui ta enne Belgias, Itaalias, Prantsusmaal, Saksamaal, Inglismaal, Soomes, Latwias ning Leedumaal maksma on pandud.

Rodanline walituseesõbraline ajakirjandus, nagu ka kodanlised poliitika ja riigimehed püüawad kõigest wäest näidata, et 8-tunniline tööpäew meie majanduslise elu wileitjuse juures süüalune olla. Niisuguste waadete tagajärjumiseks ei ole walitsus mitte midagi teinud. Palju enam näib, et walitsus seda arwamist ja waadet walikides õigeks tunnistab ja edendab...

Sellepärast ei hoolita 8-tunnilisest tööpäewast ei kusagil. Tehakse 14 tundi ja rohkem tööd; ületundide lubamist ei takista keegi. Sõegi alaealised peawad kaasa lõhkuma, kusjuures ületunnitöö kõrgemast palgast üsna wähe juttu on. Töökaitse ametnikud ei saa selle wastu midagi teha, sest seadused puuduwad, ja — herra minister soowib nõnda!

Ühinemise ja streigiwabadus.

Cestis on ühinemise ja streigiwabadus küll kindlustatud. Aga riigiwõimu kandjad walitused ei näe nende kasutamist heameelega ning nad oskawad nõnda talitada, et mainitud wabadustest mitte palju püsima ei jää.

Wenemaa läheduse tõttu on Cestis teataw kommunisti hädaoht kahtlemata olemas. Selle hädaohtu wastu wõideldes tabab aga walitsus oma lõõkidega ka tawalist tööliskumist, millel kommunistiga hädaohtlikku ühist ei ole. Ei wõi kuidagi ütelda, et riigiwõim töölisühinguid heatahtlikult kaitseks, waid otse ümberpöördukt. Riigiwõimul on töölisühingute kinnipanemiseks sellest küllalt, kui ta nende tegemuses nõnda isikut arwab nägewat, seda tema kommunistiks wõib pidada. Nõnda pandi jaanuari kuul 1924 a. ligi 300 töölisühingut ühe hoobiga kinni, sest et politsei nende ühingute kommuniste liikmeid wangistada tahtis. Ja seda on sest saadik mitmel puhul korratud... Siseminister tarwitab oma walju kätt töölise ühingute sulgemiseks ühe Wene seaduse peale tuge, mis kindral-kuberneridele niisuguse „õiguse“ andnud. — Õigugi, et niisugune kindral-kuberner „õigus“ demokraatliku riigikorraga

Jugugi ei sobi, ei kõhkle walitsus ometi mitte finnitamast, et tema — demokraatlikust põhi-leadusest mitte lahkunud ei olla...

Niisugustel korradel pandakse ühingu te warandus, asjaajamise raamatud, liikmete nimekirjad, raamatukogud jne. politsei poolt pitjati alla, ruumid sulatakse — lühidalt: ühingu elu surmatakse! — ühingu fin- nipanekuga algab töölise usaldusmeeste ja tegewamate ühingu liigete tüütamine igasu- guste tagasiuamiste kaudu: läbiotimiste, jälgimiste ning kahtlustamiste läbi, mis awa- liku politsei, selle agentide ja isegi kaitsejõudu liigete poolt toime pannakse. Kommunisti kahtluse all wangistatakse inimesed ja wee- takse läbi eeluurimise wangikodade — kohtu- uurijate ning kohtute ette, kuni nad wäsinult, tüdinult oma piiswuse ja wastupaneku jõu kaotawad, kofkulangewad ning oma moraalse jõu sedawõrd nõrga tunnewad, et enam wastu panna ei suuda, siis on nad organisatsioonidele kadunud.

Criti maal hõredas ümbruses, wäiklaste kü- lajuttude piirkonnas kaotab inimene hõlpsasti oma julguse ning südikuse, sest et madal laim ja kahtlustamine politsei wintjutamistega kaasas käib. Nõnda hirmutatakse ühingutest niihästi ühingute liikmed, kui ka need eemale, kes liigeteks oleksid astuda wõinud.

Nõnda näiteks juleti Pärnu Ameti- ühisuste Resknoukogu — ühes teiste Pärnu töölisühingutega — peale 1-se det- sembri sündmuft. Resknoukogu warandus ja raamatukogu mõne tuhande köitega pandi koostäimise ruumidega politsei poolt ühtlasi pitjati alla. Nõnda jäi see poolteist aastat, siis hakkas majaomanik forteri üüri nõudma, nõutas kohtuotsuse, mille täitmisel Reskno- ukogu warandus ühes raamatukoguga oksjonil müügile minna ahwardab... Töölise wae- waga kogutud waranduse alleshoitmiseks ja tema otstarbele tagasi wõtmiseks ei liiguta- nud linnawalitsus ega riigiwõim sõrmegi.

Nõnda jama Tartus. Siin anti küll ruu- mid mõne aja pärast jälle wabaks, aga raa- matute kapid, liigete nimekirjad jne. jäid pit- jati alla kuni Riigikohus käesolewa aasta oktoobri kuu algul sifeministri finnipaneku otsuse tühistas ja wästi läbikaalumiseks tagasi saatis. Asi ei ole veel mitte lõppenud! Wahepeal olid aga ühingud ja nende warandus finni, ühingu

liikmed ei saanud oma kaalutlike sihte taga ajada, isegi mitte oma raamatuid lugeda.

Kui Tallinna Tööliseateater 1. mail s. a. Sindi wabrikus teatrietenduse eel orkestril Internatsionaali mängida tahtis lasta, ei lubanud politsei wahimees seda kü- sides: kas teist wõi kolmat Internatio- naali mängida tahetakse!!! Politsei ülem aga, kes selle keelu isa, põhjendas oma wõimu- suurust sellega, et tema ei wõi lubada „rii- giwastast meeleawaldust“... Selle herra arusaamise järele on Internatsionaal riigiwastane meeleawaldus!..

Sel kombel riiwab walitsus töölislükumist ja teeb sellele äärmiselt suurt kahju ettekäände all: temal tulla kommunisti wastu wõi- delda! Töölise organiseerimine osutub sel- leläbi äärmiselt raskeks ja koalitsiooni waba- dusest jääb ainult wari järele. — Kuidas streigiwabandusega lugu on, seda näitab järg- mine sündmus.

Wõõdunud juwe juuli kuul jätsid Kreen- holti poolmeistrid, lukusepad, masinistid — wõrdlemisi wäike hulk töölisi — töö seisma. Nad nõudsid palgalisa. Poolmeistrite kuu tee- nistus ulatab waewalt 6.000 margani. Strei- kijad nõudsid ainult 5 marka tunnis palgalisa. — Aga Kreenholm on sõjaseaduse piirkonnas. Streikijaid töölisi hakati otsekohe sõjawälja- kohtute ja wõimalikkude surmaotsuste mee- letuletamise ja hirmuga ahwardama. (Sotsia- listide pealekäimisel kaotas walitsus enne III Riigikogu kofkutulekut küll jüdamaaosa- des sõjaseaduse ära, aga piiri ääres, raudtee- del, sadamalinnades jne. piisib ta, hoolimata kõige täielikumast rahust, edasi). Niisuguste hirmutuste tagajärjel pidid töölised tööle tagasi minema.

Sõjaseaduse peale rajatud sündmäärust üteldi selleks tarwis olnud olewat, et elektri jõujaama töölised ka tööd seisma jätta ah- wardanud, mille tagajärjel Narwa linn ja sõjawäe asutused wõseti ilma walgustuseta oleksid jääda wõinud. Aga juuli kuu wõd on Gestis weel walged küllalt, nii et walgustust hädapärast waja ei ole. Ja weepump, mille seismajäämist kardeti, oleks ka aurujõul käia wõinud, sest pumba juure on seks otstarbeks aurukatel paigutatud. — Aga seda kõike ei olnud karta, sest töölise poolt teatati ameti- kohtadele, et jõujaama tööd ainult päewa a ja l seisma jätta kawatsetud oli, kuna wõsel tööd oleks edasi tehtud. Sellepärast ei olnud

fiis sundmäärusi, ega sõjawälja kohtute ja surmanuhtluse meeletuletamist waja!

Warsti peale streigikatse algust ütles wabriku juhatus 1.700 töölisele töökohad üles, millega ta streikijate peale jeda suuremat surwet awaldas... See ülesütlemine tähendas töölise perekonna liigetega kokku kolme kuni nelja tuhande inimese uulitsale wiskamist, nähjale waraks andmist, mis rahwa seas suurt ärewust sünnitas. Et ärewust mitte tekkida lasta, oleks walitsus täie õigusega sõjaseaduse waljust ka wabrikujuhatusse wastu tarwitada wõinud, jah, ta oleks jeda tegema pidanud. Aga wabriku herrade wastu oli walitsus lahke, ega tarwitunud tema fiis sõjaseaduse karmust teps. Streikijate töölise wastu olid sõjaseaduse karmused kohe käepärast, aga kapitalil lasti oma heaksarwamisel talitada! Kapital ei tarwitunud sõjaseaduse ees kummar-dada, aga töölisele tuletati otsekohe meelde, et nemad wõimalikul wiisil sõjawäljakohtute ette sattuda wõiwad, kus surm käega katstawat... Õegi töökaitse ametnikud tegutsesid ja „kauplesid“ kaude kapitali huwides töölise huwide wastu, — kahtlemata herra tööministri näpunäidete järel. Streigiwabadusest ei jäänud mitte karwawäärtili järele.

Sügis-talwel 1925. a. jätsid Wene-Balti tehaste töölised töö seisma. Nad ei olnud paar kuud palka saanud. Töö seismajätmisega tahtsid nad jeda wälja maksma sundida. Pühad olid ligidal. Tööd seisma jättes jäid töölised oma töökohtadele. Wabriku walitsuse loowile wastu tulles saatis riigiwõim sõjariistus salga kaitsetiitlast wabrikusse töölisi hirmutama... Palga nõudmisega juhutati töölisi rahukohtuniku juure... Selle juures on tähelpanu selle peale juhtida, et see wabrik ainult riigi laenude ja tellimiste waral elutseb, kuna walitsusel selle tõttu waga kerge oleks olnud töölise palga-maksmist kindlustada. — Järgmiste juhtumiste waral on wõimalik waga selgesti näidata, kudas Cesti walitsus koalitsiooni wabadusest hoolib.

Riigi raudtee töökodade töölised andsid möödunud suwel oma organisatsiooni põhikirja kinnitamiseks siseministrile. Põhikirjas on ka streik wõitlusabinõuna ette nähtud. Põhikirja jäi registreerimata, s. o. töölised ei tohtinud endid selle põhikirja alusel kokku liita! Töölised kaebasid riigikohtusse. Kaebus jäeti tagajärgedeta (sept. käesolewal aastal), ja nimelt ühe Wene seaduse põhjal, mis meil weel

mitte ära kaotatud ei ole ja mis raudteelas-tel streikida ei luba.

Teisele raudteelaste organisatsioonile ei lubanud siseminister liituda rahwuswahelise transport-töölise unioniga, sest et ei ole lubataw, wäljamaa organisatsiooniga ühineda, kuna seal streik ja streigitõetused ettenähtud...

Nõnda jäi ka ühe Pärnu töölisühingu põhikirja sellepärast registreerimata, sest et selles ettenähtud oli streik ja — raudteelaste liikmeks olemine! Sellepärast ei wõinud töölised endid organiseerida...

Kui walitsus ühinemise ja streigiwabaduse peale nõnda kitsarinnalikest seisukohast waatab ja nõnda waenulikult selle wastu tegutsseb, fiis ei wõi ju niisuguste õiguste ja wabaduste kaitsest juttugi olla. Ühtlasi on aga ka kindel, et niisuguse walitsuse poolt töölise olukorra parandamise suunas waewalt midagi oodata wõib.

Tööpuudus.

Ka Cestis kerkis tööpuudus eriliselt ras-tel kujuk üles, kui marga kurs kindlamaks muutuma hakkas, s. o. 1923. a. Sessaadil ei ole tööpuudus meilt enam lahkunud. Rewadel, suweks wäheneb ta, aga ei kao ka fiin täielikult, sügisel ilmub ta aga uuesti, sageli weel terawamal kujuk, kui eelaastal.

Cestis suurtoöstus, niipalju kui see üleüldse weel elutseb, on rahuajale seisukohale jäänud, s. o. oma siseseade ja juhatusse poolest on ta wananenud, aga mitte paranenud. Meie suurtoöstus oli Wene turu wabaduste kohaselt tekinud. Kuna see turg nüüd niihästi kui puudub, on meie suurtoöstus pooleni wälja suremas, eriti metalli- ja kiutööstus. Wähe parem on mõne paberiwabrik ja puukauba tööstuse seisukord. Kiutööstuse wabrikud ootawad, nagu näha, Wene turu awanemist, kuna metallitööstuse suuremad ettevõteted hinge heitmas on, olgugi, et ka neil jeda-laadi lootusi ei puudunud. Igatahes on suurtoöstuse seisukord praegu niisugune, et tal mitte wõimalik ei ole endisele töölise armule tegewust anda. Suured töökodad seisawad tühjad, tööd on wähem kui töölisi. Sellepärast wõistlewad töölised töökohtade ümber, mille tõttu tööpalgad tõusta ei wõi. — Rahuajal rändasid käsitöölised ja teised oskustöölised suuremal armul Wenemaale. Nüüd puudub see wäljarändamise wõimalus, sest et Wenemaal tööpuudus õegi suur on. — Ehitustööstus rauged ka Cestis juba sõja algusest peale,

kuna lootusi selle tööstuse paranemiseks ei ole. Mõistate riigistamise ja tükeldamise tõttu kaotas suur hulk mõistatöölisi oma töökohad, kes nüüd töötajate kätte arwu suurendavad. Mainitud põhjustel on töötajate arv igal alal väga suur. Selle tagajärjel on palgad äärmiselt madalad, kuna elukallidus wahetpidamata tõuseb.

Sügis-talwel 1923. a. paisus tööta töölise häda ennenägemata suureks, nii et walitsus — sotsialistide pealekäimisele järele andis — tööpuuduse all kannatajatele esmafordselt abiandmist korraldama hakkas. Alguses anti abi toiduainete jne. näol, 1924. ja 1925. a. püüti hädaabitöid korraldada. Töid korraldasid linnade ning maakondade walitsused, omalt poolt ainult tööde juhutamise, mõnejuuste materjalide ja tööriistade kulusid kandes, kuna töölise palk nendest summadest makseti, mis Riigifogu tööpuuduse all kannatajate toetuseks oli lubanud. — Mainitud hädaabitööd on üleüldiselt waadates küll tarwilikud tööd olnud, kuid siiski mitte ikka niisugused, mis just sel ajal möödapääsemata waduse iselaadi oleksid kandnud. Linnad ja maakonnad lasewad niisuguseid hädaabitöid nähtawalt heameelega teha, sest et riik nende juures suuremad kulusummad kannab.

Omalt algatusele ei ole linnad ega maakonnad weel mitte tööpuuduse vastu wõitlemiseks abinõusid otsima hakanud. Nõndasama ei ole ka walitsus tööpuuduse vastu wõitlemist seadusega kindlustada püüdnud. Selolewaks talweks ei ole walitsus Riigifogult tööpuuduse vastu wõitlemiseks isegi weel mitte krediiti nõudnud. Praegusel silmapilgul — ottoobri kuu lõpul — ei ole mitte näha, mis walitsus töötatöölise toetamiseks teha mõtleb. — Tööpuuduse vastu kinnitamisest on Eesti alles väga kaugel! Isegi töö wahetalitus on alles üsna puudulikult korraldatud.

Rogu maal leidub ainult 10 töowahetalituse bürood, nendest 7 linnade ja 3 maakondade omad. Nende kõrwal tegutsewad linnades n. n. „kohakuulamise kontoriid“, mis töölise huwides ja töökonwerentside otsuste põhjal juba ära lõpetatud peaffid olema. Mainitud 10 töowahetalituse bürood töötawad üksiksteist lahus, ilma ühise juhtiwaleffkohata. Sellepärast ei ole ka teadete wahetamine tarwilikult korraldatud. — Nende afutamine ametnikkude asjatundlikkus ja töotajatega ümberkäimine jätab mõndagi soo-

wida, kuna sellekohane wilumus raske on omandada. Kriit puudulik on tööturu tundmine ning selle õige hindamine. Kuna ühiskonna waade tööta töölise peale väga eitam on, näewad ka tööhõrsete ametnikud arwamisel olewat, et tööta töölised enamasti tööpõlgajad, laisad on. Et niisugune eitam seisukoht sellele, ühiskondlikult nii tähtsale tööle juuresti kahjuks on, seda ei tarwitse meil liigemalt selgitada.

On raske sõnades kujutada kui puudulikult meil isegi need tööpuudust ja selle põhjusti tunnendawad, kes oma ameti ülesannete poolest just need on, kes tööpuuduse vastu wõitlemiseks abinõusid otsima ja tööpuuduse häda lahendada püüdma peaffid! Kui tööta töölisi lihtsalt tööpõlgajateks, laisklejateks peetakse, siis ei wõi tööpuuduse vastu wõitlemisest jutugi olla.

Rodanlikes ajakirjanduses möllab jälle kõrwalukustaw hädaldamise torm tööpuuduse all kannatajate toetamise vastu. Senised toetussummad olla — mahawisatud raha; sellega olla — laiskust toetatud, tööpõlgajaid linnadesse meelitatud, sest et neid linnades riigi kulul toidetawat. Julmilt ja kangekaelselt kinnitatakse, et need kes talwel tööpuuduse ettekäände all toetust nõuawad ja saawad, juwel pakutawat tööd vastu ei ole wõtnud... Tööta töölise toetamine kaswatawat inimesi niisugusele eluwaatele, et ei olla waja ausalt tööd teha ja rügada, kuna ju wõimalik olla tööta töölisena riigi kulul elada... Ja nagu ikka, nõnda on need inimesed jälle oma nõuandmisega wäljas: saadetagü tööta töölised linnadest ja tööstuskohadest ainult maale, sest maal, põllutöös olla igal tööarmastajal tööd alati leida, seal olla töökätest alati puudus... Meid, kes tööta töölisele abiandmist toetawad ja seda nõuawad, tulla riigi waranduse raiskajateks tembeldada...

Uga kudas on tööküllusega Eesti põllumajanduses?

Meie kliima sunnib põllutöid hoopis karmimalt lühikesel suwe peale kokku kuhjama, kui lõunapoolsemates maades. Talweks jääwad kodused majatalituse tööd, milliste juure palju vähem töõjõudu waja on, kui suwisel põlluharimisel. On arwata, et talwel ainult kolmas osa suwifest palgatöölise arwust teenistuses on, 1/3 leiawad ainult jumel tööd! Tähendab: 40—45.000 põllutöölisi on talwel

Ilma findla teenistuskohata, nad ootawad järgmist kewadet. — Sellele lisaks meie u. 80.000 wäikekohapidajat ja 20.000 lapimaa omanikku, kes kaugeltki oma eneste ja oma perekonna liigete tööjõudu oma wäikestes majapidamistes täieliselt ära kasutada ei wõi. Nad peawad juwel, isäranis aga talwel wäljast palgatööd otsima. Peale nende asub maal weel töölisperekondi, kellel maalapikeseftki ei ole. Need kõik otsiwad talwel maal tööd, mida neil wõimata on tarwilikul määral leida. Suurem hulk nendest inimestest „elatawad endid kuidagi ära“, nagu tuttaw kõnekään läbinälgimist, alatoitlust nimetab. Tahetäse linnade ja wabrikute töötä töölisi tdesti maale juhtida, siis tähendaks see meeletut teguwiihi ja tööpuuduse plaanilikku suurendamist maal, s. o. seal, kus ta juba ennegi juur on. — Põllumajanduslikus wäike-tööstuses, nagu juurem oja Cesti majapidamisi on, leidub wäga wähe palgatööd, eriti aga talwel. Seft neil kõigil on ju enestel talwel rohkem tööjõudu kui tööd!

Et talupojad juwil, kibedal tööajal mõnikord mitte hõlpsasti ajutisi töölisi ei leia, wõib õige olla. Seft kibedal tööajal on ajutise tööjõu tarwitajaid rohkesti, kuna pakkumine sel ajal wähem on, seft on ju suur oja wäikeste ja lapikoha pidajate perekondade tööjõudu sel ajal oma maalapikese juures finni! Paremini korraldatud töowahetalitusega oleks wõimalik seda puudust parandada. Puudub ju töowahetalitamine maal alles peaaegu täiesti.

Kes tööpuudust nõnda hindawad, need on harilikult ka selles arwamises, et iga töötä töölise iga sugust tööd tegema kõlbab ja et ta igit pafutawat tööd wastuwõtma peab, olgu töö misjugune ta on. Kes igale töölise minna ei taha, kes tööd walib, see on laisk! Nõnda — näit. — nõutakse, et puuwillawabriku naistöölijed ilma wastupanekuta turbarappa, põlewifwifaewandustesje jne. töölise peaksid minema. Kui nad sinna ei taha minna, siis üteldakse: nad ei wiitsi tööd teha... Et iga töölise igale töölise kõlbulik ei ole ja et ka töötä töölisele teataw otsustamise õigus töö wastuwõtmise puhul jääma peab, see waade ei ole Cestis weel mitte maksuwusele pääsenud.

Alles 1926 a. eelarwe harutamise puhul ütles minister Kaarna riigikogus awalikult, et hooaja, ehk juwitöölisti talwel töötä

tööliseks ega toetuse saamise õiguslisteks lugeda ei wõi, seft neil olla ju ette teada, et nende tööd ainult hooajaks ehk juweks jätub ja et nemad oma juwilest palgast ka talwel elama peawad, seft nõnda olla see ju ifka olnud... Kui herra Kaarnalt sellepeale küsiti, kas ja mida tema selleks teinud on, et — näitaks — riikliste ettewõtete hooaja töölised niisugust palka saaksid, milliseft nad ka talwel elada wõiksid, siis waikis herra Kaarna, seft see oli targem.

Ei ole riik ega ka kogukonnad selleks weel midagi teinud, et mõnesuguseid töid töölisele talweks waruks hoida. Walitseb alles niisugune waade, et see sugugi kogukondade ega riigiwalitjuse asi ei ole, kas kodanikkudel tööd ja isjetulekut on wõi mitte. Hoolimatuse ärapeitmiseks juhataakse aga inimesi maale, nagu oleks seal alati külluses woolaw tööhallikas olemas. — Herra Strandman talitas nõndajama nagu teised ministrid. Tema ütles: „Kui aga maal tööd leida ei ole“ — lisas ta juure, „siis ei jää muud, kui töötä töölised rännaku wälja, wõõrsile“. — Wäljarändamise tung Brasiiliasje paisus (ilma herra Strandmani nõuandmiseta) ennekuulmata suureks, nii et siseminister hra. Einbund sinna rändamise ära keelas... Ei oje ühtki maad teada kuhu inimesed töösaamise teadmisega rännata wõiksid ja walitus ei püüa ka wäljarändamist fergitada, ei wäljarändamiselubade ega ka tarwilikkude teadete muretsemise näol.

Õigugi et õstiasjad niisugust keelt kõnelewad, eelistame meie, et walitus ka tööpuuduse wastu wõitkemise asjas Rahwuswahelisele Töötöimkonnale teatab, et wastawad töökonwerentseide kokkulepped ja soowitused Cestis ratifikseeritud ja maksma pandud on... Uhtaeugu ei panda aga ületunni töödele wähematki piiri, kuna ometi ületunnitöö asemel töötä töölisi töölise juhtima peaks. — Otsje kuulmata on aga järgmine asi: hoolimata sellest, et naistööliste öötöö juba 1913 a. peale Wene seadusega keelatud oli ja et Washtingtoni Rahwuswahelise Töökonwerentse konwentsioon, mis naistööliste öötöö rahwuswahelises ulatuses ära keelab, Cestis 27. okt. 1922 a. wastu wõeti ja et sellekohane seadus 20. mail 1924 jõuse astus, festab meil naistööliste öötöö tänapäewani edasi ja alles 28. sept. s. a. awaldas walitus „Riigi Teatajas“ seadusliku määruse, mis naistööliste öötööd weel kuni 15. maini 1927 lubab!

Põllutöö seaduslik korraldamine.

Riikliku iseseiswuse algupäewil hafati palga tööd ka põllumajanduses seaduslikult korraldama. 13. sept. 1919 wõttis Asutaw Kogu „Töö ning palgaolude seaduse wastu, mida 1. now. 1921 a. muudeti ja täiendati. See seadus on aga nüüd ainult weel nimekaudu olemas, töölistel ei ole sellest enam mingijugust kasu.

Mainitud seadus näeb n. n. segakomisjonid ja nende iga aastased nõupidamised ette. Iga uue majandusaasta jaoks pidid need komisjonid uued palga, tööaja ning töönormid üles seadma, mis töö-hoolekandeministri awaliku teadaandmise teel seadusliku jõu pidid omama. Kuid see sündis 1922 a. wiimast forda. 30. aprillil 1923 kaotasid wiimased oma seadusliku jõu, kuna uued määrused 1. mail 1923 wäljakuulutatud pidid saama. Aga segakomisjonide töö läks 1923 a. peale nurja. Sellega kaotasid 1. now. seaduse määrused tegelikult oma maksuuse, sest 1. now. seadus on mainitud iga-aasta määruste wäljakuulutamisega sel kombel seotud, et ainult wiimaste kaudu kohtualluwas ja trahwimäärad jõusse astuwad, kuna need sanktsioonid seaduses eneses puuduwad. Sellega on tähtsad seaduse paragrahwid oma jõu kaotanud.

Seadust oleks ferge täiendada olnud, kui walitsus täiendus-ettepanekutega Riigikogu ette oleks astunud. Aga walitsus ei ole seda teinud... Talupojad, s. o. põllutööliste pereked leiawad enestel ilma seadusteta parema olemat, sest sel kombel wõiwad nad oma töölisti lahendamalt omawoliliselt käskida, lüfata ja tõugata. Ja walitused on ju ainult jõukamate rahwakihtide täidesaatwad organid ning soodustawad waikides seaduse puudumist — põllutööliste kahjuks.

1-se now. seadus keelab muuseas näiteks lastetöö põllumajanduses kuni 12 aasta wanuseni, lubab alaealisi kuni 16 aastani ainult kerge teöö juure abiks wõtta, nõuab ka kõige pikemate juwepäewade aegu vähemalt 9 tundi järjekorrast öörahu, määrab ületunnetöö taju kindlaks jne. Aga nendest paragrahwidest ei peetud isegi sel ajal finni, kus seadus wormilikult jõus oli, weel vähem siis nüüd! — Me leiame ühest ametlikust statistikaft: „*Asumaa majapidamised Eestis 1919—1923.*“ — selle mõttes wäga põrutawaid andmeid, nimelt: laste palga-töölise wanuse juunas. Nende teadete järele

oli 20.030 asuniku majapidamises palgatöölisi:	
kuni 7 aastat wanad	46 last
7—12 „ „	1158 „
12—17 „ „	1227 poisl.
12—15 „ „	776 tütarl.

Kokku 3207

Nendes majapidamistes oli palgatöölisi 5.474, nende hulgas 3.207 last ja alaealisi! Andmed on juft mainitud seaduse maksuuse ajal kogutud ja kahetseks peame märkima, et seadus mitte ei ole seadusewastast lastetööd takistanud! Meie oleme seletust pärinud, kudas niijugune seadusest üleastumine karistamata, jah isegi tähelepanemata jääda wõis, aga rahuldawat seletust ei saanud meie mitte.

Kui me aga weel seda tähele paneme, kudas asunikud oma eneste lapsi selles wanuses tööle sunniwad (seda ju seadus ei keela!), siis ei suuda maareform meie rinnus mitte häid tulewiku lootusi tõsta. — Sellekohased teated on järgmised:

Majapidamistööd teewad kaaja:

Poisid kuni 7 a. wanad	913
Tütarlapsed „ „	930
Poisid 7—12 a. wanad	2096
Tütarl. „ „	1923
Poisid 12—17 a. wanad	3565
Tütarl. 12—15 „ „	2447

Kokku 11.874

Siia juure palgalised 3207

Kokku 15.081

üle 15.000 lapse ja alaealise 20.000 asuniku majapidamises tööl!

Isegi selle statistilise üleskirjutuse juures ei ole 1. now. seaduseft finni peetud: kuna seadus mõlema soo alaealiste eapiiriks 16 aasta wõtab, arwab statistika poisid kuni 17 aastani alaealisteks, kuna ta tütarlapsed 15 aastajelt täisealiste hulka loeb! Selle järele näib Eesti statistika arwamisel olemat, et tütarlapsed 15 aasta wanuseft enam alaealiste kaitset ei waja, kuna ta aga poisid kuni 17 aastani kaitsealusteks jätab...

Nagu juba üteldub, lastetöö ärakeelamiseks, takistamiseks, nagu seadus nõuab, ei sündinud ega sünni mitte midagi! — See on seda kurwem, kuna ka sunduslik kooliskäimine niijuguse laste töö juures paratamata kannatama peab, sest osa lastest kuni 7 a. wanuseni, 7—12 aastani, nagu ka üle 12 aasta wanad lapsed on aastateenijatenal loetud! — Lastetöö wabanduseks üteldakse, need

olla ju karjalapsed, ja — karjas käimine ei olla ju töö, vaid ennemini lõbutsemine, puhkus... Meie ei hakka siin juurdlema, kui kaugealt karjas käimine lõbutsemine või puhkus on, tahaksime aga küll seda rõhutada, et vähemalt need lapsed, kes aas-taks palgateenistuses on, mitte korrapäraliselt koolis käia ei või.

Tööpalgad.

Ametliku statistika järele olid 1924 a. tööpalgad 40% 1914 a. palkadest madalamad, kuna elukallidus seft saadik märksa on tõusnud. Praegused tööpalgad, mis 1924 a. saadik mitte tõusnud ei ole, võimaldavad wae-walt poole sellest osta, mis 1914. võimalik oli, olgugi et palgad ka sel ajal väga madalad olid ja et töölised palkade tõstmiseks suurt waewa nägid.

Ametlike palgalehtede najal on Riigi Statistika Keskbüroo u. 22.000 era tööstus-töölise palgad liikidesse jaotanud, kusjuures niihästi aja kui ka tükitööpalgad 8-tunnilise tööpäewa juures arwesse on wõetud. Selle järele olid juuli kuu palga liigid järgmised:

kuni 99 mrf. päewas . . .	80 meestööl.
" 99 " " . . .	659 naistööl.
100—199 " " . . .	3.953 meestööl.
100—199 " " . . .	8.252 naistööl.
üle 200 " " . . .	7.954 meestööl.
" 200 " " . . .	1.274 naistööl.

Riutööstuse 8.473 mälemist joost töölised said ainult 757 meestöölisi ja 347 naistöölisi 200 marka ja üle selle päewas.

Selle aruande põhjal palgasaajaid ligemalt liigitades leiame, et 12.944 töölise kuupalk mitte 5000 margani ei ulatanud. Nende pall kõikus 4000—4500 ümber. Sagedasti aga koguni alla 4000 marga. 200 marka päewas ja üle selle said 9.228 töölisi. Nende kõige sage-dam kuupalk oli 6000—7000 marka.

Riiklistes ettevõtetes ei ole palgad mitte nimetamise wäärt paremad. Riigiraudtee töökodades, kus palgad wõrdlemisi kõige kind-lamal kujul arenenud olid, maksis palga alam-määrade kohta 1921 a. saadik järgmine korraldus:

meestel — 96 m. 80 p. päewas,
naistel — 84 m. 94 p. päewas.

Sellele liiks pidi tööline tükitööl vähemalt 30% rohkem teenima, s. o. tükitöö hinnad pidi seda võimaldama. Tükitöö oli väga laias ulatuses pruugiks. Kellel aga siiski tükitööd võimalik ei olnud teha, neile makseti ülal määratud palga alammäärale 30% juure; nõnda et meestöölise palga kõige alamas astmes mitte alla 125 m. 81 p. päewas teenida ei wõinud, kuna naistöölise madalam päewa-palk sel kombel 110 m. 45 p. oli. Peale selle said töölised perekonna abiraha: meestöölise oma naise heaks 25 m. päewas, kui see ise töölikena teenistuses ei olnud, ja iga teise pere-konna liikme heaks, kes töölise kulus ülespidamiist sai, 15 m. päewas.

Töölised on alalõpmata palkade tõstmist nõudnud — niihästi riiklistes kui ka eratööstustes. Walitsus pani raudtee töökoda-des 11. aug. 1926. uued palga alammäärade normid maksma, mis palkade tõstmist pidawat tähendama. — Uute määruste järele tõuseb palga alammäär kõrgemal palga astmel 8-tunnilise tööpäewa juures 232 m. peale alamaal palga astmel — 168 m. peale; naistööliste palga alammäär on 152 m., kuna n. n. õpilased 88—132 m. päewas peawad saama. — Mainitud normide maksmapanefuga kaotati 30% liisatasu, nagu ka muud liisamaksud ära. — Kõrgema palgaastme meestöölise alam kuupalk on sellega ainult 5.800 marka, kuna meestöölise alamal palga astmel mitte alla 4.200 marga langeda ei või; naistöölise kuupalk alamal palga astmel võib kuni 3.800 margani langeda, kuna õpilaste kuutasu selle järele 3.200 kuni 3.800 wahel kõigub.

Nende normide aramääramisel rõhutab walitsus seda, et need ainult alammäärad on, kuna tööline tükitööga rohkem võib teenida. — Uute normide maksmapanefuga käikides on aga töölise oskusline liigitamine uuesti ette-wõetud, nii et waremalt kõrgemate palga liikide töölised madalama palga astmele paigutatakse, millega niisuguste töölise pall endisega wõrreldes koguni wäheneda võib. — Töölised ei waata selle uue korralduse peale mitte nagu palkade tõstmise peale, vaid kui silmakirjaks ette-wõetud korralduse peale, mis töölisi mitte rahuldada ei või.

Töölise üfalusmeeste poolt on 1925 a. juwel uus elatistiminimumi arwestus toime pandud. Arwestuse aluseks wõeti asjatund-jate poolt üles seatud toidu ning muud tarbe-ainete määrad ning rehwendatt kolme liikme-

lise töölisperekonna peale, s. o. mees, naine ja üks laps. Niisuguse perekonna kuu kulud arvestati 10.727 marga 33 penni peale, kusjuures äärmist kokkuhoidmist silmas peeti.

Töölise usaldusmehed jäid siingi kolmeliikmelise perekonna juure, sest et ametlikud komisjonid harilikult ikka ainult kolmeliikmelise perekonna kulusid olid arvetanud. Viiepealise perekonna kulusid, olgugi et mujal maailmas töölisperekond niisugusena võetakse: wanemad ja kolm last — tõusid sedawõrd suureks, et Cesti töölised niisuguse nõudmisega väljaastuda ei julgenud... Viie liikmelise perekonna kulusid nõuaksid kuus u. 17.877 marka. Kes oleks ju praegusest palkadest 3 kuni 5 korda suurem summa! Aga isegi 10.727 marka on kaugelt suurema hulga töölise kuupalgast poole suurem summa. Selle juures tuleb meele pida, et ka Cesti töölise perekond ikka 4—5 pealine, jageli suurugi on. — Seda kõike meelepidades, peab iga mõtleja inimene tunnistama, et Cesti töölise praegused palgad sõna tõsisel mõttes ainult nälja palgad on mis alaliski poolnälgja, s. o. rahwa suurte hulkade alatoitluse tähendab, mis rahwa suurte hulkade üdi kurnab, mis abiellumise ning laste õnnistuse eest hoiduma sunnib, mis prostitutsiooni teedele, perekonnaelu purustamise ja rahwa väljasuremise juure välja viib.

Kirjeldataud masendavate olude tõttu on Cesti töölised sedawõrd närkunud, et neil organiseerimiseks jõud ning arusaamine puudub. Sellepärast ei ole praegusel ajal palgavõitluse peale mõeldagi. Tööpuudus hoiab palgad langema wälja all ning sunnib iga võitluse mõtte tekkimist selle all närbuma. Jääb ainult offiline palwetee ettevõtjate ning walitjuse juures. See tee ei ole mingisuguseid tagajärgi andnud, aga see on siiski ainus lootus. Ja sellest ainsast lootusest ei raatigi töölised loobuda...

Et töölise palgad madalad on, selle wastu ei waidle isegi ettevõtjad. Kuid see tunnus nende poolt ei taha ju muud olla, kui tunnustus, kui õiglasel ja awameelisel inimesel nemad on. Minult — neil ei ole võimalust praktiliselt palkasid tõsta: „tõstaksime palkasid kõhe, ainult kui see võimalik oleks!“ Niisuguse „õiglasel“ näo wõtad ka walitus enesele ette.

Olgugi et riigiwanem, hra Teemant, oma juunideklaratsioonis Riigikogus hoobeldes üt-

les: „Õiglasel“ ja „awameelisel“ töölise usaldusmeeste nõudmisel jätta tema külmaks ning ükskõiksiks —, ajus ta ometi warsti peale selle omal kombel palgakuuimise juure. Walitjuse poolt ellukutsutud palgakomisjon hakkas töösturitega töölise palkade asjus läbirääkimisi pidama. Töölise usaldusmehi läbirääkimiste juure ei kutsutud, just nagu poleks küsimus töölisesse puutunud!... Misugused nõudmisel olid walitjuse palgakomisjonil töösturitele ette panna? Ei midagi muud, kui pangu töösturid ka eneste tööstustes need palga alamäärad maksma, mis riigi raudtee tööstustes 11. aug. ette on kirjutatud! Need palga alamäärad on meil teada. Ja meie peame ütlemä, et see otse kuulmata asi on, kui walitus tõesti usub, et seesugune palkade normeerimine töölise äärmiselt raskest seisukorda parandada võiks! Seda isegi weel selle lihandusega, et kiutööstuse töölise palga alamäärad meestel üle 150 marga ja naistel üle 130 marga päewas tõiusta ei tarwitse, sest et kiutööstuses tööpõppimise peale kuigi palju aega kulutada ei tulla!!!

„Õiglasel“ ja „awameelisel“ töösturid ei taha aga neidki normisid omaks tunnistada ja tõrguwad neid wastu wõtma. Wõib olla, et see tõrkumine töösturite poolt töölisele eelmänguks mõeldud on, nagu wõtaksid nemad uute palgamäärustega kes teab kui raske ohwrikoorma eneste peale. — Nõndanimetatud kofkulepe walitjuse palgakomisjoni ja töösturite wahel. Hõldeb peale kõige muu weel mitmesuguseid tingimusi, mis töölise arwates palkade kärpimise wahenditena tarwitusele wõidak wõtta.

Sel puhul sai töösturite seisukoht ajakirjanduse kaudu ka teistpidi wäga selgesti awalikuks: ilma mingi tagasihoidmiseta ütlesid nemad, et nad töölise palka lihtsalt tõsta ei taha. Palkade tõstmiseks ei olla sundiwat põhjust... töölised ei suutwat neid seda tegema sundida... (Neil ei ole ju teadmata, kui nõrgalt töölised organiseeritud on!) Alles selle järel tutaw nutulaul: tööstuse seisukord olla nõnda wilets, et palkasid wõimata tõsta.

Kui walitus tõesti töölise palkasid tõsta ja nende eluforda tõesti parandada oleks tahtnud, siis oleks ta seda kõige pealt riiklike ettevõtete töölise juures tegema pidanud. See oleks eraetevõtjatele kõige mõjuwamaks

tõufeks olnud. — Kui riik oma raudteede töolistele ja teenijatele niisugust palka maksaks, mis elamist ilma mureta võimaldaks (need palgad peaksid igatahes vähemalt selle alamäärani ulatama, mis töolistele usaldusmeeste poolt mullu väljaarvatud), siis oleks tal vähegi moraalselt õigust, raudteelaste streikimist feelata. Nüüd aga, kuna riigitöölised eratööstustöolistega ühesugust madalat palka saavad, kolab see otse pilkena, kui walitsuse õigusetundjad seletawad, et streik ainult kapitali wastu wõitluses õigustatud olla. Nemad seletawad: riigitöölised ei teenida mitte kapitali, waid rahwast... Hääleõiguslikkude kodanikkudena olla nemad ise osa rahwast. Streik rahwa teenistuses olla lõppude lõpuks wõitlus iseenele wastu, sellepärast absurd... Aga niisugused õigusteadlaste targutused ei awita töölisi mitte farwa wäärt edasi, waid nende palgad jääwad jälja palkadeks, kui neil võimalik ei ole, palka kõrgendamada sundida.

Meie peame siinkohal ka selle peale tähelepanu juhtima, et riigiasutused töid eraettevõtjatele wäljaandes töolistele palka mitte ei kindlusta. See oleks neil hõlbus teha ja walitsus on selle neile koguni kohuseks teinud. — Ettewõtjad saawad töö kestel raha ette, aga töolistele palgad jätwad nad kuudemilji maksmata. Töö lõpul on ettewõtja sageli kadunud. Ta on igal pool wõlga teinud ja raha ette wälja wõtnud, nii et töölised ka kohtu abil oma palka enam kätte ei saa, sest et ettewõtjalt enam midagi wõtta ei ole.

Wabriku töölised saawad sageli kahju, kuna wabrikud järsku seisma jäetakse ja töölised ilma tööta jääwad. Monikord üteldakse, et wabrik materjali-, ehk kütteainete puudusel seisma pidada jääma; teinekord sünnib see puhastamise, parandamise ja ümberehitamise ettefäändel all. Aga koguni ilma eriliste põhjendusteta jäetakse wabrikud taliste pühade ajal 2—3 nädalaks seisma, ilma et töölised selle eest kahjutatu saaksid. Kuna töölised sel ajal just kõige kibedamini sissetulekut wajaswad, sest pühade ajal ja talise külmaga on tööliste wäljaminekud kõige suuremad, jäetakse nad just sel ajal teenistusest ilma.

Teine niisugune töolistele kahju hallikas on see, et töösturitel võimaldatakse tööd teha, ilma et neil waja oleks 2 näd. ülesütlemisest finni pidada. Nemad lasewad nädalast nädalasse edasi tööd teha, ilma et niisugune töö-

tegemine pikemaajaliseks lepinguks areneks; ehk nad kordawad ülesütlemist tähtpäewal uuesti, kuna töölised sel kombel ilma seadusliku kindlustuseta jääwad. Sedagi paremini korraldada ja töösturist nõuda, et tööline tema omawoli läbi kahju ei saaks, ei ole riigiwõimul raske. On ainult rohkem head tahtmist ja hoolt waja.

Korteriwiletjus.

Korteri häda on Eesti nõnda suur ja üldine, et ainult suure ning laiaulatuslise ehituspoliitikaga selle wastu wõidelda võimalik oleks. See wiletjus närib juba elu põlweid rahwa üdi kallal. Mitte ainult linnad ja alewid ei kannata selle häda all, waid fogu maa, külad ja talud kaasa arwatud. — Kui meie eriti siin Tallinna olude juures peatume, siis mitte sellepärast, et korteriolud siin wiletsamad on kui mujal, waid sellepärast, et sellekohased andmed Tallinnas wähe kaugeemale ulatawad.

Kewadel 1926. a. wõeti Tallinnas eri korteri lugemine ette. Kogutud andmed on alles läbitõotamata, kuid teada on et Tallinnas 34.347 korterit ja 45.330 leibkonda loeti. (Teistes maades oleks oeldud: 34.347 ehituskorteris leiti 45.330 leibkonna korterit), iga kolme korteri peale tuleb neli leibkonda! 11.000 leibkonda, 20—30.000 inimest, s. o. keskmine Eesti linn elab Tallinnas ilma omaette korterita, allüürnikkudena „teiste kõrwal!“ — ja misugused on need korterid?

Iga 100 korteri kohta tuleb 73—74 ühetoaliskorteri ja 100 ühetoalise korteri seas on 80 niisugust, kus keedukoht toas leidub! Teiste niisuguste korterite keedukohad on üldiselt koridoris, ahjuesisel, kaminas, kus enamiste kaks leibkonda ühel ahjuesisel pimedas augus, kolmjala peal toitu walmistawad... Tuba ja köök loetakse Eesti kahe-toaliskorteri, mujal ühetoaliskorteri. Kahe-toaliskorteri loeti Tallinnas 3.155. Kui need kokku arwata, siis on Tallinnas niisuguste korterite arw, milliseid mujal wiletateks korterite urgasteks hinnatakse, 85 iga 100 korteri hulgas! Nendes wiletsates urgastes elab Tallinnas ligi 100.000 inimest. Alles igal wiendal Tallinna elanikul on õnn 3-toalises wõi suuremas korteris elada... 3-toaliskorteri leiti ainult 2297 ja 4, 5 ning 6 ja rohkem toaliskorteri — 3406.

Wael õudsemaks muutub aga pilt, teades, et mainitud, ilma oma korterita 11.000 leib-

fonda juuremalt osalt allüürniffudena just ühetoalistes korterites elamad! Ja see on — töörahwas, kes kofku tuubitult, feha feha külges elama peab — 10, 12, jah, ijegi 20 inimest ühes toas, haiged ja terwed koos... Tallinna kopsuhaiguste järewalwe on juhtumisi leidnud, kus 20 inimest ühes toas elasid, nende seas — kopsuhaiged. Misjugune terwislik ja kõlblik wiletsus siin leida on, seda on raste ettekujutada. — Nagu tähendatud — on kogu maa korteriolud üht laadi. Kuid weelgi wiletsamad on tööliste korterid wabrikute üürifasarmutes.

Nõnda, näiteks, sijaldawad Areenholmis n. n. uued fasarmud 70—103 üksikutuba, igas toas vähemalt üks leibfond, sage-dasti aga rohkem. Igas toas on feedukoht; ja vähemates tubades ainult 5—6 kubitmeerit õhuruumi elaniku kohta. 25 kuni 30 leibfonda käiwad ühest sissekäigu uksest majja; 2—3 leibfonda tarwitawad üht söögikappi, klosetti jne. Nende fasarmute elanikude arv kõigub 200—300 wahel. — Wanemates fasarmutes on suured ühishöögid 48 korteri peale, kus sageli 50—60 leibfonda feedawad... Teistes fasarmutes on 6 tuba ühe kõogi ümber paigutatud. Nendes tubades ahjust ei ole, waid need peawad soojuse ühifest kõögist saama. Soojuse kõögist tubadesse pääsemiseks on kõogi ja tubade wahesein ülevalt lahtine. Et tubadesse vähegi soojuse lehka jaada, kõetakse pliidi raud talwel kas wõi punaseks. Tubade suurus on umbes 50 kub. meetrit ja nendes elab mõnikord kuni 12 inimest. Nendes elatakse juba ligi 70 aastat. — Rewadel 1926. a. oli nende korterite elanikude arv 4500.

Teiste Narwa kiutööstuse wabrikute tööliste korterid on umbes sedasama laadi, nende ligem kirjeldus oleks asjata. Ka Tallinna Balti-Puuwilla wabriku üürifasarmutes on tööliste korteriteks üsksibud toad umbes 40 kub. meetri õhumahutusega. Igas toas — feedukoht ahjuga. Sageli leiame niisuguses toas 2—3 leibfonda 8—10 inimest kofkufiilitult üksteise kõrwal elama: mehed ja naised, noored ja wanad, terwed ja haiged, wõõrad ja sugulased külge külje mastu... Midagi ei ole selleks tehtud, et vähemalt mõlemist soost lahtisi inimest, poisikesti ja tütarlapsi eraldada võimalik oleks. Selles juunas walitjewad nendes korterites otse hirmuäratawad olud:

Ühes wäikeses toas u. 15 ruutmeetri pö-

randapinnaga leidis nende ridade kirjutaja üheskoos elama: üks abielutseja paar, s. o. mees ja naine oma abieluwoodiga, faks wõõrast noort tütarlast, ühel woodi teisel pörand magadisajemeks. Mõlemad tütarlapsed olid tahes wõi tahtmata mainitud paari abielu tunnistajaks... Ühes teises wäikeses toas leidsime, kui me herra Dudgeest'iga neid korterit waatamas käisime, ühe nooremehe ja faks noort naisterahwast elama! Teisel wanemad, neli täiskaswanud last, üks 15-aastane koolipois ja üks wõõras tütarlaps, s. o. 8 inimest... Kui kõigi korterit võimalik oleks ligemalt waadelda, leidub niisuguseid wiletsuse pilte lõpmata pikk rida.

Sindi wabrikus juhiti töölised katuste alla laudadest kofku löödud, ilma afendeta kongidesse elama, sest et tubasid enam anda ei olnud... Ja Cesti tööline on ju — olgu see Sumalale kaebatud! — nõnda wähenõudlik, ja ilma wastupanekuta furnamise objekt...

Wabriku walitjusele näib see täitsa ükskõik olewat, kas woorus ja kõlblus niisuguse kooselamise juures kannatab wõi mitte. Ja riigi, nagu ka linnade terwishoiu politsei ei liiguta ennast selleks weel mitte, et neid olusid parandada püüda, vähemalt kõlwatumat elu sel kombel mitte edeneda lasta. Teistes kultuuramaades oldakse ometi juba nõnda kangel, et sellesarnast kooselamist ei lubata. Kes omi ruume niisuguseks kooselamiseks wälja üürib, see wõetakse pordoelu edendamise pärast wastutusele ning wõib aastateks wangi sattuda. Meil aga on sellesarnane kooselamine sallitaw, nagu ei wõikski see teistiti olla...

Korteri wiletsus on kõigil awalikult näha, kudas ta rahwa üdi ja elujõu kallal surma mürgina õnnistab. Aga selle wastu wõitlemiseks ei sünni niihästi kui mitte midagi. Ei riik, maafonna, ega kogufonna walitjused pole weel fätt külge panema hakanud. Näib, et arusaamine sellest wiletsusest ja hädaohust puudub. Juba on rahwas selle punktini jõudnud, kus sündimise arv waewalt surmajuhtumised fatab, rahwa juurekasw on enam kui küftaw. Külgehaftawad haigused lewinewad jõudfasti, kõlbluse langemine, kuritegude arwu kaswamine jne. on kõigil näha. Ja see peaks neile, kes endid rahwa juhtijateks peawad, hoiatawaks tulekirjaks olema. Aga seda kirja ei loeta weel mitte. Ükskõiksust ja hoolimatust wabandatakse sellega, et warandus-

line jõud puudub, ehk: rahwas olla ifka nii-
sugustes oludes elanud, tal jatkuda siis ka
jõudu edasi nõnda elada... Riisamafugune
hoolimatus walitseb ka kõlbuse hädaohu suu-
nas. Riigi Terwishoiu Peawalitsus wõitleb
peaasjalikult haiguste wastu; et aga korter-
iolude parandamise läbi haiguste wastu
wõidelda ja et sel teel rahwa elukombeid ja
woorust tõsta, — seda ei näi see asutus oma
ülesanneteks pidawat... Eriti rõhutada tu-
leb, et loomuwastase sündimise arwu wähe-
nemisele mitte tõkkeid teha ei püüta. Korteri
wiletjuse lahendamise oleks selles suunas soo-
witaw abinõu.

Maatööliliste elamistingimised on selles
suhtes weelgi wiletjamad. Neil ei ole midagi
sellesarnast, mida omaette korteriks nimetada
wõiks. Suwel peawad taluteenijad ja tööli-
sed wiletja magadisajemega laudil, lahas, wõi
laos leppima, kuni külm nad sügisel sealt toa
nurka ajab, kus nad fogu „perega“ üheskoos
elama peawad, s. o. suures rehetoas, mis wäga
paljudes taludes tänapäewani ainus köetaw
ruum on, kus toitu feedetakse, süüakse, kus ma-
gadisajemed leiduwad ja kus ka kõikfugu töid
tehtakse. Minult wähestel, juurematel talu-
del on n. n. „peretuba“. Aga siin elawad
enamasti poisid ja tüdrukud koos. Peaaegu
mingisuguseid wõimalusi ei leidu selleks, et
perefondadega sulased wõi töölised taludes
eluruumi leiaksid, wõi et suilised ja teised lü-
hema aja töölised sügisel külast elukorteri
wõiksid leida. Kuna neil maal korterit leida
pole, otsiwad nad sügisel linnades ja alewi-
tes ulualust, mille tõttu sealsed wiletjuse ur-
kad inimestega weel tihedamalt täituwad.
Sellest on arusaadaw et talupojad peaaegu
ainult laste ja noorukeste töõjõudu tarwita-
wad, igatahes aga mõlemist soost wallalisi ini-
mest töõjõuks palkawad.

Tungiw wajadus on olemas, et talupojad
oma sulaste jaoks majakesed ehitaks, kus need
oma perefondadega elada wõiks. See oleks
mõlemile poolele soowitaw. Wilunud põllu-
töölised püüaksid kauem kohal, mis tööandjale
ainult kasuks oleks, kuna töölistel oma pere-
konna, oma wäikeste kodu asutamiseks wõima-
lus awaneks. — Aga ka siin ei näi weel mitte
midagi liikumat, waid elatakse — käed longus
ifatsadewiisti edasi.

Kui seda kõike õieti hinnata, siis on raske
ütelda, kus korteri wiletjus juurem on kas
maal wõi linnas.

Awalik hooletanne ja sotsiaal- seadusandlus.

Kuna me peaküsimusi käsitades mõnda juba
puudutanud oleme, wõime siin üleüldiste
näidetega piirduda.

Suure waewaga läks sotsialistlikul riigi-
fogu rühmal korda hooletande seadust 1925 a.
läbiwiia. Sellejuures tuli aga 10 a. tähtaja-
ga leppida, mille jooksul alles kõik seaduses
ette nähtud hooletande asutused ja korraldu-
sed teostada tulewad. Selle seaduse elluwii-
mist wõib õigusega tigusammul edenemiseks
nimetada.

Nagu seaduse wastuwõtmine riigifogus
suurte wastuseismiste tähe all wõimalik oli,
nõnda tuleb ka seaduse läbiwiimise juures
wastuseisu raskestega wõidelda. Omawalit-
juse enamuse on hooletande teostamise wastu,
nagu nende ajakiri neid seisukohti küllalt sel-
gesti on wäljendanud. — Hooletande teosta-
mine nõuab kulusid. Neid aga kardawad jõu-
kamad kihid, sest — wõiwad ju uued maksud
tulla! Olgugi et Gestis kaugele suurem osa
riigi sisetulekutest kaudsete maksude näol just
laiemate rahwahulkade käest wõetakse, kardawad
jõukamad kihid, et awalik hooletanne ku-
lusid juure toots. Sellepärast on nemad ar-
wamisel, et abitarwitajad wanakesed ja töö-
wõimetud, kes küll oma töõjõuga just jõuka-
matele kistidele warandusi on loonud, nende
eneste ja „Jumala armu“ hooletas peatfid
jääma, nagu seni on olnud... Awaliku hoole-
tande wastu üteldakse, et rahwa kandejõud
selleks küllalt tugew ei olla. — Aga kui on
päewakorral odawate toetuslaenude ja muude
põllumeestele tululikkude fergituste nõudmi-
sed, siis ei küsi nõudjad, ega nende kasude
kaitsjad, kas rahwa maksujõud selleks ulatab
wõi mitte.

Nõndaajama raske on sotsiaal-seaduste ja
töõkaitse arendamine ning edasiwiimine ära-
wõitmata raskustega seotud. Ükski kodanline
partei ei taha nendest kuulda ja iga sotsiaalse
paremuse wastu raiutakse wäitega: „rahwa
kandejõud ei küüni nõnda kaugele“. Nagu
8-tunnilise töõpäewa wastu esile tuuakse, et
töõwiljakus eriti Gestis wäike ja et 8-tun-
niline töõpäew selle tõttu töõstusele hädaohu-
lik olla, nõnda tuletatakse seda meelega iga
muul juhusel, kus töõliste olukorra paranda-
miseft juttu olla wõib:

... tööline ei olla küllalt wirt ja tööpäew olla liiaks lühike... Cestis ollakse arwamisel, et ainult tööliste tööpäew see näitawagi on, mis walmistuse odawaks teha, turgusid leida ja — kapitali kasu kindlustama peab. Muid teid ja wahendid meie töösturid ja meie walitsused ei näi tundwat.

Rõike seda arwesse wõttes ei ole ime, et töötawa rahwa meeleolu äärmiselt langenud on ja et tema huwi elu ning tulewiku wastu kaotab, sest et olewik temale midagi ei näi pakkumat, mida õnneks, rõõmuks ja elust mõnu tundmiseks nimetada wõiks. Rahu

külge sõlmitud lootused on närtsinud; rewolutsiooniga tärganud ootused pole täies saanud, j. o. nõnda palju, kui sellest ainelise eluparanemist oodati ja loodeti. Elu raskused rõhuvad aga rahwast pärast nagu enne ja nendele raskustele ohwriks langewad ka uue elu lootused, mis tulema pidi, mida aga rahwas weel ei näe... On aeg nendele sihtidele ja aadetele elama hakata, mis rahwawahelise tööorganisatsiooni põhiseadustes väljendust on leidnud, ehk — sellega jäädatse hiljaks.

Rohkem ühiskeelt proletariaadi perre.

Praegune ajajärg on eriti raske igale kodanikule, kellel pole muud warandust, kui tema tööpäew. Me näeme, kuidas tehase tööliste õiglasi nõudmisi lihtsalt ignoreeritakse ja näeruks pannakse, wõi saab keegi teistiti iseloomustada seda palgatõrjendamisjanti, mis hiljuti toime pandi. Selle asemel, et tööliste majandusliste tingimuste parandamisele tõsiselt abuda, käisid walitsuse ja töösturite esitajad koos, waidlesid ja harutasid, oma „töö“ tulemused waka all ja moodustasid aukohtuid, kuni ministrid ja wabrikandid wiimaks isegi kogu seft supist otja ega aru kätte ei saanud ja üksteisele wastu rääkima hakkasid.

Tagajärg on nüüd see, et kui töösturid seni antud preemiat alandawad, wõi selle hoopis maha tõmbawad, siis töölistes wähem palka hakkawad saama, kui enne, jäh sulle palgatõrjendus.

Samal ajal lähneb hooga riigiteenijate koosseisude koondamine. Ei töötatud wälja lihtsustatud töölawasid, ei muudetud süsteemi, muudkui kustutakse ametnikke koosseisust maha.

Wõis juba ette näha, et kõige rohkem tõmmatakse maha wäikepalgalisi. Inimene on wõlgasid tehes wirelenud päewast päewa, nüüd, wastu talwet, sind pole enam waja! Mine kuhu tahad ja tee mis tahad. See pole ferge asi palgateenija seisukohalt; see on sadades perekondades terwe tragöödia.

Kui meil füüsilise töö tegijad kannatawad tööpäewade all, siis on see häda weel raskem intelligent tööjõu juures. Ehk wõib keegi näidata Cestis uut ala, kuhu teenistu-

leta inimesed wõiksid minna, et igapäewast leiba teenida?

Rõike selle juures on kõige kurwem see, et palgatööliste ja teenijate peres puudub ühine keel ja meel. Iga liik proletariaadi perest weab oma rada, igauks kurdab ja kaebab oma häda omaette ja katsub pääseteed leida iseseiswalt.

See on aga põhimõttelikult wilbak wõitluswiis ja tegelikus elus weel vähem* tagajärgi tootaw.

Wäikerahwa palgaliste pere ei saa oma huwe kaitsta küllustatult. See on ja jääb tuntud tõstiasjaks ja seaduseks sotjiaalises liikumises.

Peab tähendama, et omal ajal riigiteenijad katset tegid töölisorganisatsioonidega kontakti luua ja pidada, siis harrastasid aga kommunistid ametiühisustes oma häwituspoliitikat ja loomulikult ei wõinud ühinemisest juttu olla.

Riigiteenijad, kui enam arenenud palgateenijate kiht, ei wõinud seda heaks kiita, kui tööliste kutseühingud rakendati kommunistide ja wõõra riigi teenistusse. Oli ju ettenäha, et sellane poliitika ei too head ei ametiühisustele ega poleks seft ka farmawäärcki tulu tulnud riigiteenijatele.

Kas aga seepärast ühinemise katsed peawad igaweseks surnud punktile jääma? Siin wastab iga teadlik tööline ja teenija kindlasti: ei!

Ühine hääl kostab laugemale ja ühine jõud suudab paljugi liikuma panna. Küsimine üksteiselt: kas ei wõiks olla töölistel linnas ja

maal, samuti riigiteenijatel ja kõigil palgalistel, kes üksteisil kus ja kelle juures ta ka töötaks, tugemat hääleandjat. Ajalehte, mis tungiks kümnetele tuhandeile kätte ja mille kaudu kogu Eesti palgateenijate pere väljendaks võimsalt oma nõudeid ja tahtet.

Jõudude koondamisel oleks võimalik praegu ilmuwaid nädalalehti ja kuufirju teha päewalehtedeks, mis kodanlise ajakirjanduse kõrwal lähemid suurel arwul rahwa hulka.

Proletariaadil, olgu tehnilise või waimutöötajail, on ühised huwid kaitsta ja ühiselt tuleb ka tegutseda.

Ei aita midagi, kui mõni osake palgaliste pereft oma õiguste kaitsemise ehk majandusliste õiguste pärast protestihäält tõstab. See hääl haihtub juba enne, kui ta määratud

kohani jõuab. Üksikuid jalku on igasuguses võitluses kerge liüüa, see maksab ka palgateenijate kohta, kui nad oma ridu loomale ei tõmba ega ühiskeelt ei otsi teiste proletariaadi osadega.

Cesti, kui wäike rahwa proletariaadil on kõik abinõud oma oluforra parandamiseks äärmiselt piiratud. Pole meil ainelist jõudu ega juhtiwaid jõudusid. Sellepärast igasugune organiseerimistöö on raske. Veel raskemaks osutub see siis, kui tahetakse killustatult edasi minna.

Sellest saawad paljud juba ammu aru, aga tuleb soovitada, et see arusaamine kasvaks ja kiiremalt teostuks ühenduspaele toimimine kõigi palgaliste rühmituste ja liikide wahel.

Ühenduses on jõud.

A. K.

Rohkem teadlikke töölisi ja organisatsioonide juhte.

Teadlikkude töölisesteglaste kasvatamiseks ega arenemiseks ei ole Eesti aeg olnud soodus. Nii nagu meie kutseühingud pole suutnud kasvada tugewateks töölisest võitlusorganisatsioonideks, nii pole ka erakorraliselt rasketes oludes waewleja Eesti tööliskond oma ridadeft suutnud anda sel määral töölisesteglast, kui see wajalik oleks kutseühingute asutamiseks ja eriti nende juhtimiseks.

Sellepärast tuleb kerwitada Tallinna rahwailikooft jammu kursuste korraldamise juhtes, mis kawatatakse juft erilistelt toimepanna ametiühijuste tegelaste ettevalmistamise mõttes. Töölisühingud ja nende esitajad on ise tähendatud kursuste korraldamiseks soowi awaldanud, mis näitab, et töölised oskavad hinnata asja tähtsust. Kursuste kawas on raamatupidamine ja rahandus, tutwumine ametiühijuslise liikumisega wälis- ja kodumaa ja muud alad ning ained, millesse süwenemine töölisest tingimata tarwilik, kes tahawad töölisest kutseorganisatsioones ja üldse töölisliikumises teadlikuna tegewad olla.

Küsimus on sedawõrd tähtis, et temast kinniharutama ja tema juures pikemalt peatada tuleb.

Töölisesteglaste kasvatamise küsimust tuleb dieki käsitada ühenduses kutseühingute asutamiseega. Kutseühingud wõiwad ainult siis oma ülesannet töölisest huwides täita, kui

neid juhivad töölised, kes tunnewad oma kohuseid täpelt ja oskavad asju ajada teaduslikult.

Kui palju on tööliskond pidanud kannatama kibedaid kaotusi majanduslise võitluse alal sellepärast, et ei olnud teadlikke tegelasi ega juhte. Ka poliitiliselt oleksid mitmed katastroofid ja surwed kergemaks osutunud, kui töölised oleksid tegutsenud hästikorraldatud ühingutes ja arenenud tegelaste juhatusel.

Kuigi meil tegelasi riigi seadusandlisesse kofku saata, ei tähenda see weel, et meil teadlikke töölisi waja ei ole. Juft need töölised, kes tööpingi tagant tulewad ja endid wastawail aladel täiendawad, wõiwad töölisliikumise terwenemisele wäga suurel määral kasulikud olla. Dieki peab iga tööline tundma ametiühijuste ajalugu ja tähendatud organisatsioonide tähtsust ning ülesandeid, et meil aga olud pole võimaldanud töölisest arenemist selle määran, siis peame katsuma ometi nii palju teadlikke töölisesteglast ettevalmistada, kui palju organisatsioonide juhtimiseks tingimata waja.

Kursustel õpiwad osawõtjad tundma seadusi, mis töölisi puudutawad. Kas see pole juba üffi määratu tähtis. Saiguse ja wigastuste puhul, samuti töölepingu murdmise ja korratuma palgamaksmise juures wõib töö-

line siis tagajärjeriikamalt oma huve kaitsejeda, kui ta tunneb wastawaid seadusi. Töölisel on raske kulusid kanda palwekirjade kirjutamisel jne. kui ta ise asjas teadlik, saab kergemalt eesmärgile. Veel parem on aga, kui töölisorganisatsioonid oma liikmeile nõu ja juhatusi oskawat anda.

Selleks ongi meil waja teadlikke tegelasi.

Tööliste eneste huwides on laiaulatusline osawõtt oma ühinguist ja ühingute wõrgu laiendamine. Peale ametiühisuste ja haigekassjade wajawad juhtiwaid tegelasi tööliste

kultuurilised ja spordiorganisatsioonid. Kooli hoolekandekogudes ja mujal asutustes võib arenenud tööline oma klassiliikmeile palju rohkem kasulikumu olla, kui tumm tooli soojendaja.

Tuleb töölistele soowitada, et nad kõneolewaisit kursustest, mis 11. okt. linna 1. algkooli ruumes algawat, rohkesti osa wõtaksid. See wähene kulu, mis kursuste õppemaks teeb ei ole midagi selle kasu kõrwal, mis sellised kursused üksikule töölisele, eriti aga kogu tööliskonnale, annawat. U. K.

Mõtted ametiühisuste kongressi puhul.

Teadupärast jagunewad töölisklassi wõitlusorganisatsioonid peamiselt kolme-nelja liiki. Esiteks poliitilised parteid, kes eestkätt ja peaaegu ainuüksi tegemist teewad poliitilise-wõitlusega. Demokraatlistes riikes seadusandlusega ja ijemalitsuslistes riikes ettevalmistustega otjastawaks poliitiliseks wõitluseks demokraatlise riigi korra maksmapanemiseks, mis wõimaldab töölisi poliitiliselt kaswada ja oma wõitluse lõpusihiks end organiseerida. Järgmine, kuid mitte wähema, võib olla, weel suuremugi tähtsusega liik organisatsioon on ametiühingud. Nende organisatsioonide ülesanne on kõikide oma töõjõust elawate rahwa kihtide majanduspoliitilise wõitluse juhtimine, kõikide töõpalgast elawate kogumine wõitluseks oma majanduslise seisuforra parandamiseks, jellega ühes ühistunde ja klassiteadwuse kaswatamine ja nende kihtide poliitiliseks wõitluseks ettevalmistamine. Sellest ka tuleb, et eriti jeda liiki ühinguid arenemises mahajäänud riikes kõige enam taga kiusatakse. Kolmas liik ühinguid, mille wastu tagurilised ollused enam lepikumad, on tööliskooperatiivid. Ja täiesti arusaadawatel põhjustel. Sest see on kõige libedam ala, kus wähearenenud juhtisid kõige kergem on libijema panna kodanlastega ühijesse tegevuspiiri. Esiteks on äriline külg üks sarnastest, mis wäga palju algatusosawale ene-

jele isiklikult ja juhtidele tulu tootab anda ja annab ka, kui aga päriwett ujutakse. See on ainukene liik organisatioone, kes kuidagi wiisi oma juhtidele materiaalselt tajub nende waewa suuremal ehk wähemal määral. Teine lugu on, kas võib ideeline liikumine sarnasele teele ajuda. Meie oleme näinud nii mõndagi sellisemeest, kes, jattudes ühistegewusesse, on kaduma läinud töölisliikumisele. Nad on kaotanud ideelise aluspõhja, ei ole suutnud hoiduda tarwimast neidsamu mõtteid ettewõtte juhtimiseks ja alustamiseks mis ärimees-ettewõtja omale lubab. Kardetakse, et ühistegeliline asutus muudu ettewõtjaga wõistelda ei suuda ja unustatakse seal juures, et ühistegelisel liikumisel teine siht on kui ärimehel ja ka jootu teised abinõud ka jutada. Wiimasel ajal on weel tekkimud uus liik organisatioone, mida nimetatakse töölise spordijeljtideks. Need on eestkätt loodud wastukaaluks marurahwuslistele löõgiriühmadele, mis mitmesuguste nimede all tegutsewad. Kõigi nende üllemal loetletud koonduste ühiseks eesmärgiks on: kaswatada ja arendada kõiki oma töõjõust elawate seas poliitilist arusaamist oma klassi-huwidest, parandada nende majanduslist ja poliitilist seisuforda ja kaitsta neid tagurilise pealetungi wastu.

Nii kui ennemalt böõldud, on kõige suurem töõwäli ametiühingul. Gestis, kui ühes maha-

Seltsimehed töölised ning ametnikud, toetage „Ametiühisuslist kuukirja“ tellimise ning kaastööga.

jäänud riigest, on väikefodanline poliitiline võim siin eriti suurt laastamistööd teinud. On isegi nii kaugele mindud, et kohuski on pidanud ühingute sulgemise otsuseid muutma. Plussiks see meie sulgumise autoriteedile välismaade ees kiil ei ole — neil endal on selle kohta juba ammugi selgus käes. Olgugi, et ametiühinguid on ilma seaduslike aluseta ja erilise innuga suletud ja nende tegelasi armuta taga küsatud. Siika jälle tekivad uued ühingud, jälle leidub niivõrd arusaajaid seltsimehi, kes hoolimata sellest, et teda võib olla uus tagaküsimise laine ootab, jälle ennaft enda ja oma klassivendade kasuks tööle rakendavad. Eriti raske on olnud keffkohtade ellukutsumine ja lühike nende eluiga. Raske kahejulgijil põhjufil. Esiteks teeb poliitiline võim igasuguseid takistusi organisatsioonide keffkohtade loomisel ja teiseks on meie endi arenemisaste nii madal, et ta lasseb külmata neid, kellest jst kasu, arusaamatusi, lahkelisid, umbusaldust meie ridadesse. Et ta lasseb kõiksuguseid musti jõude meie kallal teostada põhimõtet „jaga ja walitse“. On tekkinud jarnane oluford, et iga organisatsioon, kes kuidagi nõelafilmaft pääsenud, omaette ennaft kuidagi wee peal hoida püüab, igat ühingutevahelist lähenemiskatset umbusaldusega wõtab. Tsaari ajal lõhkusid jandarmid poliitilisi parteisid jarnajelt, et iga tähtsama ja mõjuwama seltsimehe kohta teateid wälja lastsid, et ta promokaator on. Selle wõttega halwata kogu tegewus, olgugi, et teda ka seal jurnata ei suudetud. Tahmatalt tulewad siin meelde need ajad, kui näha, kuidas

meil inimesi kollitatakse ühte osa jostiaaläraandjatega ja teist osa kommunistidega ja tagajärjed on just samad, kui tsaari jandarmite tegewusel. Ürkjamate ametiühijuste tegelaste kohus on kõigest jõust jarnaste wõtete wastu wälja astuda ja hullkadele selgeks teha, et jarnane wihawaen ja umbusaldus proletariaadi ridades ainult tema waenlastele kasuks on ja sealt poolt taga õhutatud saab. Tuleb kõif jõud tööle rakendada, et kaoks loidus, ükskõikus tööliseridadeft ja kasmaks ühistunne ning wõitlustahe. Seft siis suudame endile luua ka tugewad wõitlusorganisatsioonid, parandada nende kaudu enda majanduslist ja õiguslist jelnuforda ja kaitsa igasuguse pealungi wastu ükskõik misjuguuste riikliste huwide ettekaändel jeda ka ei tehta. Kus on meie ridades walitsemas üksmeel ja arusaamine oma klassihuwidest, ei julge ükski wõim nii kergelt kui jennini (kui ta üldse jeda teha julgeks), oma jurnakülmawat kätt sirutada et töölisorganisatsioonide ega tema tegelaste wastu. Ametiühinguid on praegu hea wõimalus kihutustöö tegemiseks ja ühistunde tõestamiseks, jst lähemal ajal kawatsetakse kokku kutsuda ametiühingute kongress, mille ettevalmistamiseks praegu Tallinna ühingute waheline komisjon eeltöid teeb. Ühingute kohus on astuda selle komisjoniga ühendusesse, kes asub Tallinnas, Wiru tän. nr. 16, ja kõigiti teda toetada meil eriti rasketes oludes.

Loodame, et kokkukutsutaw ametiühijuste kongress üksmeelseks ja teguwõimjaks töölaliste kahteawaldajaks kujuneb.

Äriteenijad.

Üle aja kestab jõukatsumine äriteenijate ja kaupmeeste wahel kauplemisaja pikkuse kohta Tallinnas, mis fundmääruse läbi kindlaks määratakse. Seadus näeb ette, et selle fundmääruse kawa seab kokku segakomisjon, kus ühepalju häält äriteenijate ametiühijuse kui ka kaupmeeste ühijuste esitajail. Peale selle on hääleõigus ka linnawolikogu poolt walitud töökaitse komisjoni liigetel. Mitmekordsete kooskõimiste ja pika kauplemise järele lepitati wiimaks käesolewa aasta kewadel kokku kauplemisaja pikkuse kohta. Ojustati ka, et kauplemisaeg peab ühtlane olema kõigis teise järgu äritunnistustega kauplewates ärides. Ainult 3. järgu

äritunnistustega kauplewatele äridele, kus peajasjalikult toiduainetega kaupeldakse, lubati pikem kauplemisaeg. Wolikogus, kus kommunistide asemel parempoolsed kutsutud ja selle tõttu majaperemehed ja kaupmehed kommunistide kohtadele asunud, wiisati juur osa paragrahwe jegi ja pikendati kõigile kauplustele (see on ka Rakitile, Deminile jne.), kes aga toiduainetega kauplewad, kauplemisaeg 12 tunnini päewas. Wolikogu oli fundmääruse nii ära rikkunud, et ta seadustele enam ei wastanud ja fundmäärus jaadeti jfeministeeriumi poolt linnawalitjufele tagasi. Oktoobri lõpul oli uuesti segakomisjon koos fundmäärust parandamas.

Rõige enam waielusi tekitab jällegi kauplemisaja küsimus. Kaupmehed näitavad, et inimesed ei saavat kella 5-ni ära osta, mis neil tarwis ja sellepärast jääwat kaup müümata.

Äriteenijad aga näitavad, et kaupastid sellepärast wähe ostetakse, et suuremal hulgal rahwal raha ei ole. Inimesed aga harjuwad ära teatava ajaga, mil kauplused suletakse ja piiruwad oma ostusi nii korraldada. Kui äride lastiolekku aega pikendada, see ei too inimestele raha juurde ja ei too kauplustesse ka ostjaid juurde, ainult tekitab kaupmeestele lisakulusid walgustuse ja kiite näol ja pikendab äriteenijate tööpäewa. Ka sel korral oli ühistegeliste äride esitaja see, kes komisjoni ja äriteenijaid wolifoguga ähwardama hakkas, et küll wo-

lifogu tegewat kõik ümber. Selle härra lautamisi katkestas juhataja.

Äriteenijad, warsti on uued linnawolifogu walimised. Waadake nüüd ette, et teie nendele erafondadele omi hääli ei anna, kus juhtival kohal istuwad ärimehed ja majaperemehed muu seas rahwus-wabameelsed Noosti ja sitti-kaupmehe Kabaliga; üürnikud Kebasega, kes ette pani puhkeaja päewi wähenadata jne., kuid ka nendele erafondadele ei tohi oma hääli anda, kes oma taktikat nii juhivad, et neid wolifogust wälja heidetakse nagu kommunistid, ja majaperemeeste ja ärimeesstega asetatakse, kel siis hea on töörahwa häältega töörahwa huwide wastu hääletada.

Ühistunne.

Cesti proletariaadi ühistunne ei ole kunagi kõrgelt arenenud olnud. Selleks et see ühistunne ei tekkiks, kasvaks, tugevneks, on töölislitumise waenlased kõik võimalikud abinõud ära kasutanud. Kõik ärkamate töölis-tegelaste katsed ühistunnet õhutada, on kõige ägedamat wastutöötamist leidnud nende kihtide poolt, kes töölislitumise tõusjus oma kadu näewad. Selle peale waatamata, et kõik mustad jõud liikuma pannakse, et tööliste-teenijate seas tähtsat ühistunnet, ühise keele leidmise tahet ja kõiki katseid ühijelt tegutsemise sihini häwitada, selle peale waatamata, et töölislitumise mahamaterdamiseks, häwitamiseks kõik abinõud, algades promokatsioonist, lõpetades wõllastega, lubatud on — ei sure töölislitumine. Ta on küll ajutiselt uimastud, tasakaalust wõidud. Kuid ta elab ja jääb elama juba selle pärast, et teist teed, teisi võimalusi ei ole tekinud wastolude lahendamiseks. Sga järjekordse riivistamise järele näib, kui oleks tõesti juurtega wäljakistud ühinemise mõte proletariaadi ridades. Kuid juba walgatab siin, seal jademete, mis ähwardab häwitawaks leegiks kujuneda ja warem ehk hiljem oma alla mätta kõike, mis walguist kardab.

Suba nüüd on Rahwuswahelise Ametiühenduste Riidu mõju suur nii tööandjate kui riitide walitsejate peale ja see mõju kasvab iga päemaga. Kaswab jeda mööda, kuis kasvab töölislitumine iga maal eraldi.

Rahwuswaheline Ametiühenduste Riit pühitjes neil päewil 25 a. tegewusfestiwust. Üksikutele maadel on töölislitumine veel wanem. Meil Cestis aga noorem — ainult 20 aastat. Kuid ta on palju nõrgem, kui aastate arwu järele loota tohib. Miks see nii on? Muidugi olid ja on praegu meie üldised olud ja arenemistingimused jootu teised kui proletariaadil teistes Euroopa riikides. Kuid osalt Soome, eriti Läti töölistes olid samasugustes tingimustes, kui meie töölistes ja ometi nad umbkõralt pääsenud, kuna meie seal edasi siplime. Soome ja Läti ametiühendused, kes peaaegu samasugusest puhastustulest läbi käinud, on palju elujõulisemad praegu kui meie omad. Lätis ei ole olnud nii sagedaid, peaaegu ilma wäljawõtteta kõikide ametiühenduste julgemisi ja sellega wägiwaldselt ja kunstlikult ühendatud „kommunistide“ protsesside kui meil. Miks? Oleme otsekohesed ja tunnistame, et osa süüdi seisab meis enestes. Meie oleme liiga wähe rõhku pannud ametiühenduslike liikumise peale. Meie oleme lastnud omi juhte, töölislitumise enam kogunud tegelasi, kõik tähelepanu pöörata „kõrgemale“ poliitikal, riiklistele küsimustele eeskätt ja ainult nendele kuna meie mõistus — hulkade organisaatsioonid — ametiühendused teadlikkude tegelaste puudumisel, kas täiesti oma pead jäetud, ehk kas tahawad wõi ei, wägiwaldselt „kõrgemasse“ poliitikasse kaasakistud. Sarnase taktika tagajärjed annawad ennast

nüüd tunda. Meie ametiühendused on suletud ehk riivistatud ja need mis puutumata jäänud, hingitsemad waevalt üldise meeleolu languse tõttu. Ujalduš ühingute wahel on kadunud. Ühistundest ei ole juttugi. Iga ühing tegutsseb nii hästi wõi halvasti kui juudab omaette, kahtlewalt ja kõhklewalt naabri poole piiludes. Ühijelt tegutsemisest ei taheta kuulda. See lahus töötamise piilud „oma poliitika“ ajamise tung tuli eriti terawalt ilmsiks 9. septembril kõikide ühingute juhataste ühes tööliste wane-mate esitajatega peetud koosolekul, kus kõik katšed ühijst keelt jälle leida, ühjelmeel ameti-

ühijuslijel fihutus-töönädalal ühes rahwuswahelise proletariaadiga wõitlusridu kõrralbada, ühijelt jõudude ülelugemist ja ühendatud häälkandjate kaudu töölerakendamist teostada, jne. tagajärjeta jäid. Minult ametiühijuste wahelise konwerentšij küsimus jai pooleldi otjustatud. Sarnane katše ühijst koosolekut pidada on peale pikemat waheaega esimene, kui mitte lugeda käesolewa aasta esimese mai piibitsemije kawatšustega seotud nõupidamist. See katše, tahaks loota, ei ole mitte täiesti äpardanud, waid alus on pandud edaspidijeks ühijeks tööks.

Töölisliikumine wälismail.

Rahwaswaheline ametiühijuste kongress Pariisjs 1. kuni 6. augustini 1927 aastal.

Juhataste istungil 21. septembril 1926 a. seati kofku eelolewa kongressij päwaford, mis järgmisena wastu wõeti:

1. Esimehe awamiskõne.
2. Mandaatkommissjoni ning teiste komisjonide walimine.
3. Juhataste tegewusaruanne, kasja aru-
anne ja rewidentide aruanne.
4. Rahwuswahelise Ametiühijuste Liidu
organiseerimise wäljaarendamine.
5. Teenijad, ametnikud ja wabad elukutšed
ametiühijuslikus liikumises.
6. Rahwuswaheline toetus palgawõitlustes.
7. Wõhikirja parandused.
8. Ettepanekute otjustamine.
9. Rahwuswaheline wõitlus 8 tunni töö-
päewa eest.
10. Maailma majanduslik seisuford.
11. Wäewähendamisküsimus ja wõitlus sõja
ning militarismi wastu.
12. Walimised: a) Maade walimine, kelle
esitajajst koosneb juhtiw nõukogu. b) Juhitiwa
nõukogu liigete walimine. c) Juhataste wali-
mine. d) Sekretäride walimine. e) Maa wa-
limine, kus peetakse järgmine kongress.

(E. G. B.)

Inglise föestreib.

Raske inglise jöetööljste heitlus oma töö-
tingimuste pärast kestab edasi. Suure fihutus-
töö tagajärjel läks wahepeal isegi korda streigi-
murdjate arwu kaewandustes wähenkada. Kuid
jälle segas end wahele walitus, kes jöetööljste
ametiühijuste juhile Cook'ile kõnede pidamise
ära keelas streigi piirkonnas.

Kui jeni inglise töölijstel pettekujutusi oli
walitjuse heatahtlikkuse ja digluse kohta, siis on
jelle streigi kestel Baldwinij walitus end otte-
kohe ja awalikult jöetöösturite käsilasjena ja toe-
tajana näidanud, et pimedamgi nägema pidi.

Jsegi walitjuse poolst kujundatud jöekommis-
jon leidis „et jöetöösturid ei peaks loobuma
läbirääkimistest jöetööljste ametiühijuste föde-
ratšiooniga“. Kuid walitus toetab jöetööstureid
jelles, et läbirääkimisi peetakse ainult kohaliste
tööljstega ja mitte liiduga — siht on käega kat-
sutaw — tahetakse häwitada jöetööljste föderat-
šiooni, mis on üks tugewamatest ametiühijus-
listest organijatšioonidest.

Suure tööpuuduse ja teiste kaaluwate asja-
olude tõttu ei jaa weotööljste föderatšioon jöe-
tööljst jelle läbi toetada, et ta jöeweo seisma pa-
neks. Kuid jeni ei olnud jöepuudus liiga tun-
taw Inglismaal ainult jelle tõttu, et kaewan-
dustesse olid kuhjunud juured jöetagawarad.
Nüüd on need lõpuforral, pealegi on talw ufje
ees, mis omaford jöetarwidust juurendab.
Suba praegu kaebawad metalli- ja tekstiiltöös-
turid, et nad jöefikšikuse tagajärjel pankroti
äärel seisawad. Iga walitus ja jöetöösturid ei
anna järele. Ka Inglismaal nagu muialgi las-

tafje lendu hiiüdsõna, et wõitlust peetawat kommunisti wastu. Tõeliskult peetakse wõitlust ametiühisuste wastu, kes nii tugewaks on läinud, et nad töösturitele liiga hädaohtlikud on.

Rahvuswaheline ametiühisuste liit jatkab forjandusi föetööliste heaks, ka Wenemaalt on üks miljon rubla föetööliste toetamiseks jaadetud. Amsterdami Rahvuswahelise ametiühisuste Liidu kaudu on kuni oktoobri alguni jaadetud toetusena 1.000.000 hollandi guldinat (umbes 150.000.000 Eesti marka) ja laemuna samapalju. Loodame, et iüdsised jõupingutused, mis kogu Euroopa töölistfond teeb, ja eriti wiisa inglise föetööliste wastupanek vähemalt ametiühisuse keskkohta lõhkumist töösturite ja walitsuse poolt ära hoida suudab.

Rahvuswaheline põllutööliste kongress.

28. ja 29. septembril pidas põllutööliste rahvuswaheline föderatsioon Genfis oma järjekorralist kongressi. Ehitatud olid Sakamaa, Taani, Inglismaa, Austraalia, Poola, Hollandi, Schveitsi ja Tšehho-Slowakkia ametiühisused.

Föderatsiooni rahvuswaheline sekretär Schmidt (Sakamaalt) kandis ette tegewusaruande. Föderatsioonil oli 1. jaanuaril 1926 a. 365.852 liiget. Liitunud on 16 põllutööliste liitu 14 maast.

• Wõeti wastu otsus, pöörata kõigi maade ametiühisuste liitude poole, et nad abinõusid tarwitusele wõtaks põllutööliste organisatsioonide edendamiseks.

Duncani (Inglismaa) poolt esitatud ettepanekul wõetakse wastu otsus, nõuda, et põllutöölistele samad õigused ja sama kaitse osaks peab saama, mis makjab tööstustööliste kohta.

2 hääle (Poola omade) wastuseismisel wõetakse wastu otsus pöörata Genfi töötoim-

konna poole ettepanekuga, asetada järgmise töökonwerentzi päewakorras „Tööpäewa pikfus põllutöös“.

Schmidti ettekande puhul põllutööliste ühinemisõiguste kohta wõeti wastu ühel häälel resolutsioon, kus protesteeritakse nende maade walitsuste tegewuse wastu, kus põllutöölisi tagakiusatakse ja nende ühinemiskatsetele takistusi tehakse, ning nõutakse, et walitsused ja töötoimfond selle eest hoolt kannaksid, et maades kus seadus ühinemise wabadust kindlustab, ka põllutöölised seda wabadust takistamata tarwitada wõiksid. Samuti wõeti wastu resolutsioon, milles nõutakse naiste ja laste töökaitset põllutöös.

Edasi nõutakse, et Genfi töötoimkonnal peaks õigus olema kõiki küsimusi lahendada, mis põllutöö tingimustes puutuvad, kuna rahvuswaheline põllutööinstituut Roomas ainult tehniliste küsimustega tegemist teeks.

Liikmemaajaks määrati 25 Saksa marka iga 1000 liikme kohta aastas. Wana juhatus waliti endises koosseisus tagasi.

(E. G. B.)

Sõda sõjale.

19. septembril korraldasid Haagis Hollandi ametiühisuste liit ja Hollandi sotsiaaldemokraatiline partei demonstratsiooni-kongressi wäewahendamise toetamiseks, millest 85.000 töölist üle kogu maa osa wõtsid. See kongress-demonstratsioon on juurim demonstratsioon, mis seni Hollandis sõja wastu korraldatud.

(E. G. B.)

Rootsi ametiühisuste kongress.

Rootsi ametiühisuste kongress peeti ära 28. augustist kuni 4. septembrini. Kui suur huwi kongressi wastu oli töölistkonnas, näitab ettekannete arv, mis 191 peale ulatas. Tähtsamaks küsimusteks olid ühinemine tööstuste järele ja tugewam ametiühisuste liidu tsentrali-

Rutseühisused saatke tegewusaruandeid, peakoosolekute kirjeldusi ja teateid tööolude ning juhatusete tähtsamate katsetuste kohta.

laskoon, see tähendab liidu diguste laiendamine töölise mäljaastumistel.

Esimehe Thorbergi aruandest selgus, et ametiühijusline liikumine viimase 4 aasta jooksul rõõmustavalt on arenenud. Liigete arv tõusis 292.917 pealt detsembri kuul 1922 aastal 397.354 peale juunis 1926 a. (nimelt 360.000 meestöölist ja 37.000 naistöölist). Soolimata tööstuskriisist ja tööpuudusest on ametiühijused järjekindlalt kasvanud. Palgawõitlus oli sihitud reaalpalkade kõrguse alleshoidmisele, ning liidul läks korda arahoida palga alandamist tööstuskriisi ja tööpuuduse ajal — nii oli 1925 a. töölise reaalpalk 22% kõrgem kui 1913 a. palk. Aruanne võeti ühel häälel vastu.

Liidu võimupiiride laiendamisküsimuses arwamisi, et liidu juhataste võimu laiendamine on hädatarvilik selleks, et liit kaitseorganisatsioonist muutuks võitluse ja pealungi organisatsiooniks. Liidu keskkohta tugewamaks muutmise tõttu oleks võimalik töölise palgafid neis tööstusharudes tõsta, kus nad seni madalad on olnud ja seega üldiselt töölise seisukorda parandada. See küsimus anti veel komisjonile kaalumiseks.

Järgmiseks küsimuseks oli ametiühijuste korraldus tööstuste järele. Nimelt otsustas eelmise ametiühijuste kongress 1922 aastal, et ametiühijused tööstuste järele tulewad ümber korraldada, misjagune ümberkorraldus 1. jaanuariks 1925 teostatud peab olema. Seni ei ole aga korda läinud eelmise kongressi otsust seel küsimuses täita. Ka käesolewal kongressil waideldi esawalt selle küsimuse üle ja tuldi viimaks otsusele, et seel küsimuses juhatus uue ettepanekuga esinema peab, mis küsimust kokkuleppe alusel lahendaks, sest paljud puht kutselised organisatsioonid teatasid, et nad ennem liidust lahkuwad kui endid tööstuste järele ümber korraldatavad.

Peale nende tähtsamate küsimuste olid veel kohalised küsimused päewakorras, mis kõik üksmeelsest lahendati.

Kongressil wiibis Amsterdami Rahwuswahelise Ametiühijuste Liidu esitaja Dudgeest, kes Amsterdami tagasisõidul ka Gesti külastas. (S. G. B.)

Joh. Gasfenbach.

Fünfundzwanzig Jahre internationale Gewerkschaftsbewegung.

Amsterdam, 1926. 144 lehekülge.

Saada: Internationaler Gewerkschaftsbund, Amsterdam, Desfelfshadestraat 31. Hind 150 m.

See raamat, mis wälja anti rahwuswahelise ametiühijuslise liikumise 25. aastapäewa puhul Rahwuswahelise Ametiühijuste Liidu ülesandel, kirjeldab rahwuswahelise liikumise esimesi koostöö katseid, rahwuswahelise ametiühijuste liidu tekkimist ja arenemist. Algul olid ainult kohawad katsed olemas, kuid juba sõja eel oli wastastikune arusaamine ühiskute maade ja ametiühijuste wahel saawutatud. Sõda rasendas seda arenemist. Sõja wiimastel sõja-aastatel hakkas uus lähenemine, mille tõttu 1919 a. algul konverents ja aasta lõpul ametiühijuste kongress Amsterdumis ära peeti. Raamatus on seltsimehe Legieni pilt ära toodud, kes oli esimeseks Liidu sekretäriks.

Sotsiaalpoliitiline kuukiri

Töö ja Terwis

Wäljaandja: Gestiama Haigekassade Liit
Toimetaja: L. Johanson.

„Töö ja Terwise“ ülesandeks on wõidelda töölise waimlise seisukorra, tööluse ja tööttingimiste, üldse sotsiaalsete olude parandamise eest, selleks toob „Töö ja Terwis“ selgitawaid kirjutusi töökaitse, töölise kinnitamise, termishoiu, hoolekande ning teiste töölise- ja sotsiaalküsimuste üle.

Tellimise hind: aastas 120 marka, pooles a. 60 marka, weerand a. 30 mk., ühik nummer 10 mk. Tellimisi wõtawad vastu „Töö ja Terwise“ talitus — Tallinnas, Tatari tän. 15, kõik Gesti haigekassad ja postiasutused.

Kuulutuste hinnad: 1 lht. 2000 mk., ½ lht. 1000 mk., ¼ lht. 600 mk. ja ¼ lht. 300 mk. Teksti ees 50% kallim.

„Töö ja Terwise“ ümber loquwad kõik haigekassade osalised ja töölised, kes iseteadlikult elust osa wõtawad.

Et „Töö ja Terwis“ on praegu kõige enam loetaw töölisleht, siis on kasulik temas ka kuulutusi avaldada.

Wäljaandja Üleestimaalise asutuste ning ettemõtete ametn. ja teenijate ühij. liidu esimees Artur Ruusep. Wastutaw toimetaja Alma Ostra-Dinas. Kirjastuse o.-ü. „Täht“ trükk, Tallinnas, S. Tartu mnt. 61.